МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: **ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ УСПІШНОСТІ ДІТЕЙ В ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ СУЧАСНИМИ ТАНЦЯМИ**

Виконала: студентка ІІ курсу,
групи 8.0534-3-з
спеціальності 053 Психологія
освітньої програми: 053 Психологія
Рубан Олена Олександрівна
Керівник: канд. політ.наук, доцент
Хрустальова М.С.
Рецензент: к.психол.н., доцент
кафедри психології Мосол Н. О.

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра психології
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 053 Психологія
Освітня програма 053 Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

к.психол.н., доцент. Н.О. Губа

«____»_____2025 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Рубан Олені Олександрівні

1. Тема роботи Психологічні чинники успішності дітей в процесі опанування сучасними танцями

Керівник роботи Хрустальова М.С. кандидат політичних наук, доцент

затверджені наказом ЗНУ від «02» 10 2025 року № 1393-с

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи аналіз психолого-педагогічної літератури.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки: здійснити теоретичний аналіз проблеми розвитку емоційного інтелекту особистості у молодшому шкільному віці; проаналізувати сторітелінг як ефективний психологічний засіб розвитку емоційного інтелекту молодших школярів; експериментально дослідити рівень емоційного інтелекту молодших школярів та розробити програму з його розвитку засобами сторітелінгу; виявити і проаналізувати вплив розробленої програми на розвиток емоційного інтелекту в учасників.

Перелік графічного матеріалу: 6 таблиць, 4 рисунка.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Хрустальова М.С., доцент		
Розділ 1	Хрустальова М.С., доцент		
Розділ 2	Хрустальова М.С., доцент		
Розділ 3	Хрустальова М.С., доцент		
Висновки	Хрустальова М.С., доцент		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	січень –лютий 2025 р.	Виконано
2	Робота над вступом	березень 2025 р.	Виконано
3	Робота над першим розділом	квітень-травень 2025 р.	Виконано
4	Робота над другим розділом	липень 2025 р.	Виконано
5	Робота над третім розділом	червень -серпень 2025 р.	Виконано
6	Написання висновків	вересень 2025 р.	Виконано
7	Передзахист	жовтень 2025 р.	Виконано
8	Нормоконтроль	листопад 2025 р.	Виконано

Студент _____ О. О. Рубан

Керівник роботи _____ М. С. Хрустальова

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Г. В. Коваль

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра: 55 сторінок, 4 рисунків, 6 таблиць, 23 джерело, 2 додатків.

Об'єкт дослідження: Навчальна успішность дітей у сфері художньо-творчої діяльності.

Предмет дослідження: Комплекс психологічних чинників (самооцінка, самоефективність, особистісні риси) та їхній вплив на рівень навчальної успішності дітей молодшого та підліткового віку в процесі опанування сучасними танцями.

Мета дослідження: Теоретично обґрунтувати, емпірично дослідити особливості зв’язку між навчальною успішністю дітей та підлітків в опануванні сучасними танцями та рівнем їх самооцінки, самоефективностісті, особистісними рисами.

Гіпотеза дослідження: Навчальна успішність дітей в опануванні сучасними танцями має зв’язок із рівнем їхньої глобальної самооцінки, загальної самоефективності та певних особистісних рис.

Методи дослідження Теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення психологічних та педагогічних досліджень з проблем навчальної успішності. Емпіричні: анкетування, спостереження, психологічне тестування. Математико-статистичні.

Наукова новизна полягає у систематизації та уточненні психологічних детермінантів успішності саме у контексті сучасних танців як художньо-творчої діяльності, емпіричному встановленні та кількісному вимірюванні кореляційного зв’язку між інтегральними показниками самооцінки, самоефективності, окремими особистісними рисами (за Кеттелом) та навчальною успішністю дітей-танцюристів.

Галузь використання: Психологічна практика, педагогічна діяльність хореографів і викладачів сучасних танців, сімейне виховання, система додаткової освіти та психологічного супроводу дітей у сфері мистецтва.

УСПІШНІСТЬ, СУЧАСНІ ТАНЦІ, МОТИВАЦІЯ, ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК, ТВОРЧІСТЬ, ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА РЕГУЛЯЦІЯ, ДИТЯЧА ПСИХОЛОГІЯ, ХОРЕОГРАФІЯ.

SUMMARY

Ruban O. O. Psychological Factors of Children's Learning Success in Mastering Contemporary Dance

The qualifying work consists of Introduction, 3 Chapters, Conclusion, References (23 items, 15 of foreign origin), 2 appendix on 46 pages. The qualifying work volume is 105 pages long, 55 of them – main text. There are 6 tables and 4 illustrations.

Object of Study: The process of educational success in children within the domain of artistic and creative activity.

Subject of Study: The complex of psychological factors (self-esteem, self-efficacy, and personality traits) and their influence on the level of educational success in children of junior and adolescent age during the process of mastering contemporary dance.

Goal of Study: To theoretically substantiate, empirically investigate, and determine the leading psychological factors that influence children's educational success in contemporary dance, and to develop practical recommendations for optimizing this process.

The master's thesis investigates the psychological factors that determine children's learning success in mastering contemporary dance as a specific form of artistic and creative activity. The study is relevant due to the growing importance of understanding how motivational, emotional-volitional, and cognitive characteristics influence children's performance and creative development in dance education.

The first chapter presents the theoretical foundations of the concept of "success" in psychology, analyzes the psychological development of younger schoolchildren and adolescents, and outlines key psychological factors that shape children's learning and creativity. Special attention is given to the role of dance in personal development, emotional resilience, self-expression, and creative growth.

The second chapter focuses on the psychological characteristics of the learning process in contemporary dance. It examines children's motivation, mechanisms of emotional and volitional self-regulation, and the formation of adequate self-esteem within the educational and training environment. The chapter also analyzes how teaching methods and pedagogical styles influence children's learning activity, confidence, and creative initiative.

The third chapter presents an empirical study aimed at identifying the relationship between specific psychological factors and children's success in contemporary dance training. The research describes the sample, methods (testing, observation, questionnaires, expert evaluation), and provides quantitative and qualitative analysis of the collected data. Based on the results, practical recommendations for teachers and parents are proposed to improve learning outcomes and support children's development in dance.

The conclusions summarize that learning success in contemporary dance is determined by a complex interaction of factors: intrinsic motivation, self-regulation skills, temperament, social support, pedagogical approach, and a positive emotional climate in the group. The practical value of the study lies in the applicability of its recommendations for optimizing teaching strategies in dance schools and arts education institutions.

Key words: learning success, contemporary dance, motivation, child development, creativity, emotional regulation, dance pedagogy, psychology of childhood.

ЗМІСТ

ВСТУП 8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ УСПІШНОСТІ ДІТЕЙ У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ СУЧАСНИМИ ТАНЦЯМИ 12
1.1 Поняття «успішність» у психологічній науці 12
1.2 Роль танцю у розвитку особистості дитини 15
1.3 Психологічні чинники, що впливають на навчальну та творчу діяльність дитини 19
1.4 Організація роботи з дітьми в танцювальному колективі з урахуванням особливостей їх психічного розвитку в молодшому та підлітковому віці 24
РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ОПАНУВАННЯ СУЧАСНИМИ ТАНЦЯМИ 32
2.1 Сучасні танці як вид художньо-творчої діяльності і мотиваційна сфера дітей 32
2.2 Емоційно-вольова регуляція та самооцінка у процесі навчання танцю 35
2.3 Методичні підходи у танцювальній діяльності, які впливають на успішність дітей і розвиток їх творчості 39
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ УСПІШНОСТІ ДІТЕЙ У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ СУЧАСНИМИ ТАНЦЯМИ 43
3.1 Організація, методи дослідження та характеристика 43
3.2 Аналіз результатів емпіричного дослідження 44
3.3 Психологічні рекомендації педагогам і батькам щодо підвищення успішності дітей у танцювальній діяльності 51
ВИСНОВКИ 54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 56
ДОДАТКИ 58

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному суспільстві танець посідає важливе місце як засіб самовираження, розвитку особистості та соціалізації дітей. Сучасні танці приваблюють молодь своєю динамічністю, емоційністю та можливістю прояву індивідуальності. Водночас, процес опанування танцювального мистецтва вимагає від дітей не лише фізичної підготовки, але й певних психологічних якостей: мотивації до досягнення, емоційної стійкості, впевненості у собі, уміння працювати в колективі.

Дослідження психологічних чинників, що впливають на успішність дітей у процесі навчання сучасним танцям, є важливим як для педагогів – хореографів, так і для практичних психологів, адже воно сприяє підвищенню ефективності навчально – виховного процесу.

Об'єкт дослідження: Навчальна успішность дітей у сфері художньо-творчої діяльності.

Предмет дослідження: Комплекс психологічних чинників (самооцінка, самоефективність, особистісні риси) та їхній вплив на рівень навчальної успішності дітей молодшого та підліткового віку в процесі опанування сучасними танцями.

Мета дослідження: Теоретично обґрунтувати, емпірично дослідити особливості зв’язку між навчальною успішністю дітей та підлітків в опануванні сучасними танцями та рівнем їх самооцінки, самоефективностісті, особистісними рисами; розробити практичні рекомендації для оптимізації навчання сучасним танцям з урахуванням визначених психологічних чинників.

Гіпотеза дослідження: передбачається, що успішність дітей у процесі опанування сучасними танцями залежить від рівня мотивації досягнення, самооцінки, емоційної стійкості та характеру взаємин у танцювальному колективі.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до вивчення успішності та психологічних чинників її формування.

2. Визначити особливості психічного розвитку дітей, які займаються сучасними танцями.

3. Дослідити рівень самооцінки, самоефективності та особливості особистісних рис у дітей та підлітків, які мають різни рівні успішності у опануванні сучасних танців.

4. Визначити особливості взаємозв'язку між рівнем самооцінки, самоефективності та виразності особистісних рис у дітей та підлітків та оцінками їх артистизму та швидкості опанування рухами.

5. Розробити рекомендації для педагогів і батьків щодо підтримки та розвитку психологічних умов успішності дітей.

Для досягнення поставленої мети та реалізації завдань дослідження було використано низку психодіагностичних методик, спрямованих на всебічне вивчення особистісних характеристик та емоційного стану дітей-танцівників. До інструментарію дослідження увійшли:

Шкала самооцінки Розенберга, що дозволяє визначити рівень глобальної самооцінки та сформованість позитивного або негативного самосприйняття.

Тест-опитувальник Кеттела, призначений для оцінки ключових рис особистості та виявлення домінантних поведінкових тенденцій.

Шкала загальної самоефективності, що дає можливість з'ясувати рівень віри дитини у власні сили, а також її здатність долати життєві труднощі.

У дослідженні взяли участь 78 дітей-танцівників віком від 6 до 18 років.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні специфіки впливу психологічних чинників на успішність дітей у процесі опанування сучасними танцями та розробці практичних рекомендацій щодо їх розвитку.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання отриманих результатів у діяльності педагогів-хореографів, тренерів та шкільних психологів для підвищення ефективності навчально-тренувального процесу.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Магістерська робота присвячена дослідженню критично важливих психологічних передумов, які забезпечують високу навчальну успішність дітей, що займаються сучасними танцями.

У сучасних умовах розвитку хореографічної освіти особливої актуальності набуває вивчення психологічних чинників, що визначають ставлення дітей та підлітків до танцювальної діяльності. Сучасні танці розглядаються не лише як вид дозвілля чи форма фізичної активності, а й як простір для творчої самореалізації, розвитку особистісного потенціалу та формування життєвих орієнтацій. Разом із тим сприйняття танцювальної діяльності зазнає суттєвих змін із віком, що зумовлює необхідність комплексного підходу до організації педагогічної та психологічної підтримки дітей.

Дослідження показують, що у молодших школярів ставлення до сучасних танців має переважно нейтрально-позитивний характер і трактується як цікаве заняття або хобі. У середньому підлітковому віці (10–14 років) формується найбільш виражена професійна мотивація, пов’язана з прагненням до самореалізації та зародженням перших професійних інтересів. Водночас у старшому підлітковому віці простежується переорієнтація на хобі-мотивацію, що відображає критичніше ставлення до власних можливостей та переосмислення життєвих цілей.

Аналіз самооцінювання за шкалою Розенберга засвідчує, що більшість дітей мають високий рівень самооцінки, що свідчить про сформовану позитивну «Я-концепцію». При цьому самооцінка виявляється відносно стабільною та мало пов’язаною з навчальною або танцювальною успішністю.

Натомість показники загальної самоефективності є більш варіативними та чутливими. Зокрема, учні з нижчими навчальними результатами продемонстрували вищу самоефективність, що може бути пов’язано з тим, що саме танцювальна діяльність виступає для них сферою компетентності або ж відображає оптимістичний стиль оцінювання власних можливостей.

Отримані результати підкреслюють, що успішність у танцювальній діяльності визначається не лише технічними навичками, а й особистісними та мотиваційними характеристиками. Висока самооцінка сприяє психологічній стабільності, тоді як рівень самоефективності є ключовим чинником у здатності долати труднощі та досягати поставлених цілей. Вікові особливості ставлення до сучасних танців актуалізують потребу в індивідуалізованих підходах до роботи з дітьми, що враховують їхні емоційні, мотиваційні та ціннісні характеристики.

Таким чином, комплексний психологічний супровід танцювальної діяльності, підтримка батьків і педагогів, розвиток самоефективності та формування адекватної самооцінки постають ключовими умовами підвищення результативності та емоційного благополуччя дітей, які займаються сучасними танцями. Саме ці аспекти визначають актуальність і наукову значущість даного дослідження

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ УСПІШНОСТІ ДІТЕЙ У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ СУЧАСНИМИ ТАНЦЯМИ

1.1. Поняття «успішність» у психологічній науці

У сучасній психологічній науці поняття «успішність» виступає важливим, але неоднозначним феноменом, який пов’язаний з процесами самореалізації, результативності діяльності та соціальної адаптації особистості. Так, у роботі Даценко (2022) «Психологічний аналіз концепту успішність» зазначається, що успішність – це не просто властивість або результат діяльності, а своєрідний досвід ефективної самореалізації особистості в умовах життєтворення, інтеграція різних психічних елементів, через які людина здатна до свідомої, відповідальної та ефективної самоорганізації [1].

Маслоу у своїй теорії мотивації й ієрархії потреб висунув ідею, що успішність особистості пов’язана із реалізацією її потенціалу, самореалізацією, найвищою формою мотивації. Він вважав, що після задоволення базових потреб людина прагне досягти «вершини» – самореалізації.

Наприклад, у контексті поняття успішності це означає: не лише досягнення конкретної мети, а досягнення стану, коли особистість реалізує себе.

Маслоу у своїй праці «Мотивація та особистість» (1954) підкреслює, що успішність людини полягає не лише у досягненні зовнішніх результатів, а у реалізації власного потенціалу, тобто у стані самореалізації, коли «людина мотивована розвитком, а не нестачею» [2].

Для використання в наукових дослідженнях успішність потребує чіткого операціоналізованого визначення. Ось типові критерії та показники:

Об’єктивні показники успіху. Наприклад, оцінки, бал (grade), кількість досягнень, виконаних завдань, участь у конкурсах, нагороди.

Результати навчання / продуктивність. Академічна продуктивність, швидкість засвоєння матеріалу, рівень майстерності чи техніки (у випадку мистецтва чи танців).

Стабільність і наполегливість. Як особа тримається у навчанні чи іншій діяльності: персеверантність, час, який вкладено, повторення, регулярність, здатність долати перешкоди.

Суб’єктивні показники. Задоволення, щастя, психологічне благополуччя, самооцінка, відчуття компетентності, відповідність між власними очікуваннями і досягнутими результатами.

Соціальне визнання й підтримка. Визнання від дорослих, значущих інших, груп; підтримка сім’ї і соціальних оточень; підтримка учителя чи наставника.

Психічне благополуччя: дитина може бути «успішною» за зовнішніми критеріями, але відчувати стрес, невдоволення або навпаки.

У 2023 році стаття Academic Success - Explanatory Theories (Journal of Education, Society & Multiculturalism) аналізує теорії академічної успішності, підкреслюючи, що успішність – це складна конструкція, яка включає продуктивність, стандарти, індикатори, якість.

У дослідженні Developmental links between well-being, self-concept and prosocial behaviour in early primary school (2023) показано, що шкільне благополуччя дітей прогнозує їхню самооцінку і про соціальну поведінку – отже, успішність пов’язана з показниками позитивного розвитку.

Книга The Development of Children’s Happiness and Success: The Science of Optimizing Well-Being Across the Lifespan (Kalpidou, 2024) розглядає успіх і щастя як взаємопов’язані поняття, які включають соціальні зв’язки, емоційний стан, функціональні навички, контроль над життєвим шляхом.

Стаття Parental expectations and adolescents' happiness: the role of self-efficacy and connectedness (2025) демонструє, як очікування від батьків, відчуття зв'язаності та віра у свої сили пов'язані з щастям у підлітків, через це видно, що успішність міжособистісна і суб'єктивна [12, 13].

Поняття «успішність» у психологічній науці є складним, багатовимірним і залежним від цілого ряду чинників: мотиваційних, когнітивних, емоційних, соціальних і культурних. Це не просто зовнішній результат, оцінка чи досягнення, але також внутрішнє відчуття, здатність ставити цілі, долати труднощі, відчувати задоволення та сенс. Для дітей особливо важливо, щоб поняття успішності включало розвиток, благополуччя і підтримку з боку середовища.

Для дітей, які опановують сучасні танці, успішність охоплює:

– технічну майстерність (вивчені рухи, координація),

– творчий розвиток (вираження, імпровізація),

– мотивацію та стійкість (готовність працювати над складними завданнями),

– емоційне та соціальне благополуччя (насолода процесом, відносини у групі).

Задоволення базових психологічних потреб (автономії, компетентності, зв'язаності) підтримує стійку внутрішню мотивацію, яка веде до більшої залученості й кращого навчального результату в мистецьких дисциплінах (тенденція займатися довше, експериментувати, відновлюватись після невдач). Тривала наполегливість у поєднанні з глибоким інтересом до обраної діяльності прогнозує вищі результати у складних тривалих практиках. Це важливо для танців, де освоєння техніки й художності потребує часу і повторення. Ефективне набуття вмінь відбувається не тільки через багато годин, а через цілеспрямовану (deliberate) практику: чіткі цілі, постійний зворотний зв'язок, робота над зональною слабкістю.

Коли діти відчувають контроль та розуміння власної участі, знижується стрес і підвищується здатність до навчання; надмірний контроль ззовні

шкодить мотивації. Це критично для успішності в творчих видах, де страх помилки пригнічує.

1.2 Роль танцю у розвитку особистості дитини

Танець є однією з найдавніших і водночас найуніверсальніших форм людської активності, яка поєднує рух, музику, емоції та комунікацію. З погляду сучасної психології розвитку, танець не лише виконує естетичну чи фізичну функцію, а й є потужним засобом соціалізації, формування емоційного інтелекту, самосвідомості та творчого потенціалу дитини. У процесі опанування танцем дитина вчиться не лише координувати рухи, а й усвідомлювати власне тіло, емоції, розвивати здатність до самовираження і взаємодії з іншими.

Психологи та педагогі підкреслюють, що танець інтегрує в собі пізнавальні, емоційні та соціальні процеси. Він сприяє гармонійному розвитку особистості, оскільки поєднує інтелектуальну діяльність із тілесним досвідом, дозволяє дитині усвідомити власні ресурси та межі. Саме через танець формується почуття тіла як засобу комунікації, а не лише як фізичного інструмента, що має глибоке значення для становлення цілісного «Я».

Сучасні дослідження у сфері нейропсихології підтверджують, що танець стимулює роботу мозку, активізує когнітивні процеси, покращує пам’ять, увагу, просторове мислення та мовленнєву гнучкість. У дітей, які регулярно займаються танцями, спостерігається підвищена здатність до концентрації, швидше відновлення після стресу, а також вищий рівень емоційної регуляції.

Одним із провідних аспектів розвитку особистості через танець є формування самосвідомості. Дитина через рух і тілесні переживання усвідомлює власну ідентичність, розвиває почуття контролю над тілом, дізнається про свої можливості. Згідно з концепцією тілесно-орієнтованої

психології, пізнання світу починається з тілесного досвіду – і танець є природним способом такого пізнання.

Для дітей молодшого віку танець – це форма гри, де рух поєднується з фантазією. У цьому віці саме через тілесну активність дитина вчиться усвідомлювати простір, час, ритм, взаємодію з предметами. Психомоторний розвиток нерозривно пов’язаний із становленням емоційного та когнітивного розвитку. У підлітковому віці танець стає способом самовираження, відображення внутрішнього стану, пошуку власного стилю. За результатами досліджень, підлітки, які займаються танцями, мають вищий рівень емоційної стабільності та впевненості у собі, оскільки рухова експресія сприяє переробці стресових переживань і формує позитивний образ тіла.

Танець допомагає дитині інтегрувати внутрішній досвід – почуття, думки, уявлення – у зовнішню дію. Через рух формується зв’язок між емоційною сферою та мисленням. Цей процес є важливим для розвитку емоційного інтелекту – здатності розпізнавати, розуміти й регулювати емоції [12]. У танці дитина вчиться не лише виражати емоції, а й зчитувати їх у рухах інших, що розвиває емпатію і комунікативну компетентність.

Творчість – невід’ємний компонент розвитку особистості. За визначенням Sawyer [13], творчість – це процес створення нових і цінних ідей, який базується на уяві, гнучкому мисленні та здатності до ризику. Танцювальна творчість є синтетичною формою творчості, де поєднуються образність, ритм, простір і емоційна виразність.

Діти, які займаються сучасними танцями, вчаться поєднувати рух із внутрішнім змістом, створювати нові комбінації, експериментувати з формою. Такий досвід сприяє розвитку креативності, дивергентного мислення та впевненості у власних ідеях. Наголошує, що творчість у навчальному середовищі потребує безпечного простору, де дитина не боїться помилятись. Саме педагогічна атмосфера танцювальної студії може стати моделлю середовища, у якому цінується процес, а не лише результат.

Психологічні дослідження доводять, що діти, які беруть участь у танцювальних заняттях, мають вищий рівень ініціативності, гнучкості мислення та емоційної відкритості. Танець сприяє розвитку так званого «тілесного інтелекту» здатності використовувати тіло для вирішення завдань і вираження ідей. У системі множинних інтелектів Говарда Гарднера тілесно-кінестетичний інтелект є одним із ключових для розвитку особистості, оскільки забезпечує гармонію між тілом і розумом [13].

Танцювальна творчість сприяє розвитку рефлексії – здатності аналізувати власні дії та переживання. Під час постановки танцю дитина вчиться розуміти, як її рухи впливають на сприйняття, як через тіло можна передати настрій або історію. Це формує глибшу самосвідомість і відповідальність за власні рішення.

Танець є соціальною діяльністю, у якій дитина взаємодіє з іншими через невербальну мову рухів. Саме тому він має потужний виховний потенціал. Танцювальні заняття розвивають навички співпраці, взаємної підтримки, довіри, формують почуття належності до колективу.

У групових формах танцю дитина вчиться координувати свої дії з іншими, відчувати ритм спільної діяльності. Це формує соціальну компетентність – уміння узгоджувати власні потреби з потребами групи. Колективні танцювальні практики підвищують рівень соціальної інтегрованості, знижують прояви тривожності та сприяють позитивному самоусвідомленню.

Крім того, танець виконує роль засобу міжкультурного спілкування. Через різні танцювальні стилі дитина знайомиться з культурною різноманітністю, розвиває толерантність, інтерес до інших традицій. Цей аспект особливо важливий у сучасному мультикультурному світі, де формування відкритого мислення є необхідною складовою розвитку громадянської ідентичності.

Психологи підкреслюють, що танець як форма соціального контакту знімає бар’єри між дітьми різного віку, статі чи темпераменту. Спільна

творча діяльність згуртовує, допомагає подолати сором’язливість і соціальну ізоляцію. У цьому сенсі танець можна розглядати як психотерапевтичний засіб, що сприяє соціально-емоційному благополуччю дитини.

Танець є потужним засобом емоційної регуляції. Ритм, музика та рух викликають позитивні емоції, допомагають долати стрес, знижують рівень тривожності. Дослідження Koch et al. (2019) показали, що навіть короткотривалі заняття танцем підвищують рівень дофаміну та серотоніну, покращуючи настрій і знижуючи психоемоційне напруження.

Для дітей танець виконує роль природного способу вираження емоцій, особливо коли вони ще не здатні висловити їх словами. Рухи стають своєрідною мовою почуттів, що допомагає дитині усвідомити і переробити власний емоційний досвід.

Крім того, танець сприяє розвитку саморегуляції – здатності керувати власними імпульсами та поведінкою. У процесі навчання дитина стикається з потребою дисципліни, повторення, подолання труднощів, що формує вольові якості. Водночас естетичний компонент танцю підтримує емоційну мотивацію, забезпечуючи баланс між зусиллям і задоволенням.

У підлітковому віці танець стає важливим інструментом самовираження. Через рухи підлітки досліджують власну ідентичність, виражають індивідуальність, відчувають контроль над тілом і життям. Це має особливе значення в період інтенсивних психофізіологічних змін, коли потреба у самоповазі та прийнятті себе є ключовою.

Сучасні танцювальні напрями – хіп хоп, контемпорарі, джаз фанк, модерн, створюють умови для розвитку самостійності, імпровізаційності та креативного мислення. Вони спонукають дітей не лише відтворювати задані рухи, а й створювати власні варіації. Такий підхід відповідає принципам компетентнісного навчання, яке орієнтується на активну участь і самореалізацію.

У процесі навчання сучасним танцям дитина набуває не лише рухових, а й метакогнітивних навичок – вміння аналізувати, планувати, оцінювати

результати. Танець вимагає узгодження уваги, пам’яті, просторового мислення, що стимулює розвиток когнітивних функцій.

Завдяки сучасним танцям формуються такі важливі риси, як гнучкість, рішучість, креативність, здатність до самопрезентації. Діти вчаться відкрито демонструвати емоції, долати страх сцени, приймати оцінку публіки. Це формує впевненість і комунікативну готовність до взаємодії з соціумом.

Танець є універсальним засобом розвитку особистості дитини, який об’єднує фізичний, емоційний, когнітивний і соціальний аспекти її формування. Він розвиває не лише тіло, а й мислення, емоції, волю, здатність до співпраці та самовираження.

Через танець дитина пізнає себе і світ, формує позитивне ставлення до власного тіла, навчається емоційній відкритості та комунікації. Танцювальна діяльність сприяє розвитку креативності, рефлексії, відповідальності, саморегуляції та впевненості у власних силах.

Роль танцю у розвитку особистості дитини є багатогранною: він виступає як психологічний і культурний феномен, що забезпечує цілісний розвиток і сприяє становленню гармонійної, творчої, соціально активної особистості.

1.3 Психологічні чинники, що впливають на навчальну та творчу діяльність дитини

Психологічні чинники – це внутрішні особистісні особливості, психічні процеси й стани, що визначають успішність навчальної або творчої діяльності дитини. Вони охоплюють когнітивну, мотиваційну, емоційно-вольову та соціальну сфери психіки.

Як зазначає R. Sternberg (2019), ефективність навчання і творчого розвитку залежить від гармонійного поєднання інтелектуальних здібностей, креативності, мотивації та особистісних рис, які стимулюють активність і наполегливість у досягненні цілей. У дитячому віці саме психологічні

чинники визначають, наскільки дитина включається в навчальний процес, як сприймає труднощі та чи здатна проявляти ініціативу у творчості.

У контексті сучасного танцю, навчальна діяльність дитини має подвійний характер: з одного боку – це оволодіння технічними навичками, з іншого – самовираження, креативність і переживання емоцій. Тому успішність опанування танцю залежить від комплексу психологічних чинників, серед яких провідними є мотивація, емоційна стабільність, уява, увага, самооцінка, рівень саморегуляції та соціальні взаємини у групі.

Мотивація – центральний психологічний механізм, який визначає спрямованість і стійкість активності дитини. Згідно з теорією самодетермінації (Self-Determination Theory, Ryan & Deci, 2017), якість навчальної мотивації залежить від задоволення трьох базових психологічних потреб:

1. Автономії – відчуття, що діяльність обирається добровільно;
2. Компетентності – переживання власної ефективності;
3. Зв’язаності – почуття належності до соціальної спільноти.

Коли ці потреби задоволені, формується внутрішня мотивація, що стимулює самостійне пізнання, ініціативу й креативність.

Для дітей, які займаються сучасними танцями, важливо, щоб педагог підтримував автономію (дозволяючи імпровізацію, вибір рухів), забезпечував позитивний зворотний зв’язок (відчуття компетентності) та створював сприятливий емоційний клімат у колективі (зв’язаність).

Зовнішня мотивація – змагання, оцінки, схвалення дорослих – має короткотривалий ефект і може бути корисною лише на початкових етапах. Надмірний акцент на результаті, за даними Stixrud & Johnson (2018), може призвести до зниження внутрішнього інтересу й підвищення тривожності.

Особливе місце займає мотивація досягнення, тобто прагнення успіху та уникнення невдач. Діти з орієнтацією на досягнення вищого рівня майстерності краще справляються з труднощами, проявляють наполегливість і отримують більше задоволення від навчання.

Когнітивні чинники визначають можливості дитини сприймати, осмислювати, запам’ятовувати та творчо перетворювати інформацію. Вікові особливості когнітивного розвитку зумовлюють відмінності у навчанні молодших школярів і підлітків.

У молодшому віці провідну роль відіграють мимовільна увага та наочно-образне мислення; діти потребують яскравих, динамічних стимулів. Танцювальні рухи, музика та ритм активізують сенсорне сприйняття і допомагають утримувати концентрацію.

У підлітковому віці з’являється довільна увага та абстрактно-логічне мислення, що дозволяє осмислювати складні композиційні структури, аналізувати рух і виразність. Паралельно зростає роль пам’яті (довготривалої та моторної), що сприяє закріпленню техніки.

Уява є провідним чинником творчої діяльності. Вона дозволяє дитині створювати нові образи, трансформувати рухи, виражати емоції через тіло. Креативність у дітей найкраще розвивається в умовах підтримки експериментування та відсутності страху помилки.

Емоційна сфера суттєво впливає на якість засвоєння знань і результативність творчої діяльності. Позитивні емоції сприяють кращій концентрації, активують мислення і формують установку на успіх.

Заняття танцем мають унікальний потенціал для емоційної регуляції. Музика і рух допомагають знижувати рівень тривоги, розряджати напруження, формують позитивну самооцінку. Як зазначає, розвиток емоційного інтелекту у дітей пов’язаний з умінням розпізнавати власні емоції, виражати їх соціально прийнятно і співпереживати іншим.

Вольова регуляція – ще один важливий чинник успішності. Вона охоплює здатність долати труднощі, зосереджуватись, утримуватись від імпульсивних дій. вводить поняття «grit» – поєднання пристрасті й наполегливості, що пояснює, чому діти з високою вольовою стійкістю досягають більшого прогресу навіть за рівних здібностей.

У процесі танцювального навчання розвиток вольової сфери підтримується через регулярні тренування, поступове ускладнення завдань, постановку досяжних цілей і відчуття прогресу (Ericsson & Pool, 2016).

Соціальне оточення – сім'я, педагог, однолітки – істотно впливає на формування особистості дитини і на її успішність у навчанні. За даними Lerner (2018), соціальний розвиток дітей визначається якістю взаємодії з дорослими: підтримка, прийняття і позитивна комунікація є ключовими для впевненості й мотивації.

У контексті танцювального навчання соціальна динаміка колективу відіграє вирішальну роль. Дослідження Flynn et al. (2023) показали, що у сприятливій груповій атмосфері діти проявляють більшу ініціативу, краще сприймають критику і виявляють вищий рівень творчої експресії.

Сімейне середовище також є важливим чинником. За Kiewra (2019), саме стиль батьківського виховання – баланс підтримки і самостійності – визначає, чи буде дитина розвивати внутрішню мотивацію або залишиться залежною від зовнішнього контролю.

Крім того, на навчальну діяльність впливає психологічний клімат школи або студії, який визначається довірою, взаємоповагою і можливістю для самовираження (Stixrud & Johnson, 2018).

Важливою детермінантою успішності є самооцінка – уявлення дитини про власні здібності та цінність. Адекватна самооцінка сприяє впевненості та ініціативі; занижена – знижує мотивацію; завищена – веде до уникнення критики.

Поняття самоефективності означає віру дитини у здатність досягти бажаного результату. Висока самоефективність підсилює наполегливість, зменшує страх помилки і сприяє творчому ризику.

Саморегуляція – здатність планувати, контролювати, оцінювати власну діяльність. У процесі навчання танцю вона проявляється у вмінні самостійно повторювати рухи, концентрувати увагу, долати втому. Підлітки, які володіють навичками саморегуляції, краще справляються зі сценічною тривогою і зберігають мотивацію навіть після невдач.

Як зазначає Zimmerman (2019), розвиток саморегуляції тісно пов’язаний з усвідомленим вибором цілей і рефлексією власних досягнень, що варто інтегрувати у педагогічний процес.

Психологічні чинники навчальної та творчої діяльності дитини утворюють цілісну систему, де кожен елемент – мотивація, емоції, мислення, соціальні стосунки, самооцінка – взаємопов’язаний і взаємозалежний.

Для досягнення успішності у творчих видах діяльності, зокрема у сучасних танцях, важливо створювати умови, які:

1. підтримують внутрішню мотивацію (відчуття автономії, компетентності, зв’язаності);
2. розвивають емоційну стійкість та саморегуляцію;
3. забезпечують позитивне соціальне середовище;
4. формують адекватну самооцінку й віру у власні сили.

Систематичне створення таких умов формує у дитини здатність до творчого самовираження та критичного мислення, а також сприяє появі стійкого інтересу до обраної діяльності. У сучасних танцях це особливо важливо, адже дитина не лише опановує техніку, а й навчається передавати емоції, працювати в команді, долати труднощі та приймати власну унікальність.

Коли вихованці відчувають підтримку та розуміння, вони сміливіше експериментують, легше приймають зворотний зв’язок і поступово формують внутрішню дисципліну й здатність до самоаналізу. У результаті творчий процес стає не просто навчанням, а важливою частиною їхнього становлення як особистостей, що позитивно впливає на життєві навички загалом.

1.4 Організація роботи з дітьми в танцювальному колективі з урахуванням особливостей їх психічного розвитку в молодшому та підлітковому віці

Робота з дітьми в танцювальному колективі вимагає особливої уваги до їх фізичного, емоційного і психологічного розвитку.

Тренери повинні розуміти основні правила безпеки та навчати дітей правильним технікам, розминці і розтяжці перед тренуваннями та виступами. Також важливо мати першу допомогу на випадок травм.

Кожна дитина має свої унікальні потреби та здібності. Тренери повинні враховувати індивідуальність кожного учасника і створювати умови для його особистого розвитку. Це означає адаптувати тренування, завдання та підходи до кожного учасника, щоб вони могли розкрити свій потенціал. Адаптація тренувань означає можливість варіювати складність рухів, темп роботи та навантаження. Одні діти потребують більше часу для опанування техніки, інші, додаткових викликів, щоб не втрачати інтерес. Варто враховувати емоційні та психологічні особливості. Деякі діти сором'язливі й потребують більше підтримки, інші, надто активні та потребують структурованих завдань, щоб спрямувати енергію в конструктивне русло. Безпечна атмосфера, де дитину слухають і розуміють, створює ґрунт для справжнього творчого зростання.

Мотивуюча та підтримуюча атмосфера для дітей, включає похвалу за досягнення, стимулювання самодисципліни та мотивації до постійного покращення. Також важливо розуміти і вислуховувати думки та потреби дітей, а також вміти давати конструктивний фідбек.

Робота з дітьми в танцювальному колективі повинна враховувати фізичні та психологічні особливості дітей на різних етапах їх розвитку.

Робота з дітьми в танцювальному колективі повинна базуватися на систематичному підході та структурованому навчанні.

Тренери повинні розробляти чіткі плани тренувань, включаючи технічну підготовку, хореографію, розвиток координації та гнучкості. Важливо забезпечити поступовий прогрес і відповідність завдань здібностям та рівню досвіду дитини.

Ефективна комунікація з дітьми і їх батьками є ключовим аспектом роботи в танцювальному колективі. Тренери повинні відкрито спілкуватися з дітьми, бути чуйними до їхніх потреб і думок, а також вислуховувати

побажання та зауваження батьків. Співпраця з батьками є важливою для підтримки дітей і створення позитивного середовища.

Танець – це мистецтво, тому важливо сприяти розвитку творчих здібностей дітей та їх самовираженню через рух. Тренери повинні сприяти експериментуванню, імпровізації та стимулювати дітей до виявлення своєї індивідуальності у танці.

У танцювальному колективі діти мають вчитися не лише техніці та хореографії, але й цінностям спорту, таким як вміння працювати в команді, дисципліна, витримка та цілеспрямованість. Уміння працювати в команді формується під час групових номерів, де кожен учасник відповідає за спільний результат. Діти вчаться слухати одне одного, узгоджувати рухи, підтримувати партнерів і відчувати себе частиною цілого. Дисципліна проявляється в регулярних тренуваннях, уважному ставленні до тренера, дотриманні техніки безпеки та відповідальності за власний прогрес. Це виховує організованість і повагу до процесу. Витримка потрібна для подолання фізичних і психологічних труднощів: втоми, складних елементів, репетицій перед виступами. Діти поступово вчаться контролювати свої емоції та не здаватися перед викликами.

Робота в танцювальному колективі сприяє розвитку соціальних навичок у дітей. Тренери повинні створювати можливості для спільної роботи, співпраці та взаємодії між учасниками. Такі вправи та проекти, як групові виступи або колективна імпровізація, допомагають дітям навчитися спілкуватися, слухати і розуміти один одного, розвивати толерантність та повагу до інших.

Основою роботи з дітьми в танцювальному колективі повинна бути радість та задоволення від самого процесу танцю. Тренери повинні створювати позитивну атмосферу, в якій діти можуть відчути себе впевнено та комфортно, розвивати свою творчість і отримувати задоволення від досягнень у танцювальному мистецтві.

Важливо забезпечити збалансований підхід до тренувань та навчання дітей. Потрібно враховувати їхні фізичні можливості, рівень енергії і концентрації. Потрібно включати регулярні перерви та вправи розслаблення, а також надавати важливість здоровому харчуванню та відпочинку.

Тренери повинні підтримувати розвиток самовпевненості та самодостатності у дітей. Це можна зробити через постійну підтримку, похвалу та визнання їхніх зусиль. Також важливо створювати можливості для індивідуального самовираження [20].

Отже, робота з дітьми в танцювальному колективі базується на кількох основних принципах починаючи з безпеки і індивідуального підходу до кожної дитини, і закінчуючи розвитком творчості, співпрацею та формуванням соціальних навичок, ці принципи сприяють гармонійному розвитку дітей у танцювальному середовищі. Робота з дітьми в танцювальному колективі повинна бути заснована на збалансованому підході, де тренери беруть до уваги фізичні, емоційні та психологічні потреби дітей на різних етапах їх розвитку. Важливо створювати мотивуючу та підтримуючу атмосферу, де діти мають можливість розкрити свій потенціал і виразити себе. Крім того, тренери повинні надавати увагу безпеці, структурованому навчанню, комунікації з дітьми та їх батьками, а також розумінню цінностей спорту. Важливо стимулювати радість і задоволення від танцювального процесу та навчання, а також підтримувати розвиток самовпевненості та самодостатності у дітей. Робота з дітьми в танцювальному колективі є важливою для їхнього фізичного, емоційного та соціального розвитку. Використовуючи ці принципи, тренери можуть створити навчальне середовище, де діти мають можливість розкрити свій потенціал, навчитися співпрацювати та розвивати навички, які будуть корисні їм у майбутньому [21].

Психічний розвиток дитини – це динамічний і закономірний процес якісних змін у пізнавальній, емоційно-вольовій та особистісній сферах, що зумовлюється як біологічними, так і соціокультурними чинниками. Вікова

психологія розглядає розвиток як безперервний процес, у якому кожен етап має свої специфічні закономірності, провідну діяльність і психологічні новоутворення .

З позицій сучасної психології розвитку, розвиток дитини визначається взаємодією біологічного дозрівання, активності самої дитини та впливу середовища – родини, школи, однолітків, позашкільних занять. У цьому контексті особливе значення має навчально-творча діяльність, зокрема заняття сучасними танцями, які поєднують фізичну, емоційну та когнітивну активність, сприяючи гармонійному розвитку.

Сучасні підходи підкреслюють необхідність розглядати психічний розвиток дитини як процес формування компетентностей, які забезпечують успішність у різних видах діяльності: пізнавальній, соціальній, емоційній та художній. Для дітей, які займаються танцями, це передбачає розвиток уваги, моторики, емоційної чутливості, саморегуляції та соціальної взаємодії. [3-6].

Психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку: молодший шкільний вік (6–10 років) є критичним етапом становлення пізнавальної діяльності та морально-вольової сфери. В цей період, за Ж. Піаже (в сучасній інтерпретації Siegler, 2020), домінує стадія конкретних операцій, коли дитина починає мислити логічно, але спирається на конкретні предмети та дії.

Дослідження сучасних авторів (Kail & Barnfield, 2018) показують, що саме у цьому віці формується здатність до довільної уваги, розвиток пам’яті переходить від мимовільної до логічної, а мислення набуває послідовності. Діти вчаться планувати, аналізувати, контролювати власну діяльність, що є основою майбутньої саморегуляції.

Емоційна сфера молодших школярів характеризується підвищеною вразливістю, залежністю від оцінки дорослого та прагненням до схвалення. За даними Denham (2017), позитивне підкріплення з боку дорослого є ключовим чинником розвитку емоційної компетентності. У танцювальній діяльності це означає, що успіх і позитивний зворотний зв’язок з боку педагога мають значний вплив на самооцінку та мотивацію дитини.

Соціальний розвиток у молодшому шкільному віці пов’язаний із засвоєнням норм поведінки, розвитком кооперації та почуття справедливості. Діти починають усвідомлювати власну роль у колективі, тому командні форми діяльності, такі як групові танці, сприяють формуванню емпатії, довіри та відповідальності.

Важливим психологічним новоутворенням цього періоду є внутрішня позиція**,** усвідомлення власної ролі у навчанні, прагнення досягати результатів і заслужити визнання. Успішність дитини в мистецькій сфері великою мірою визначається сформованістю навчальної мотивації, самооцінки та відчуттям компетентності.

Психічний розвиток підлітків: емоційні та соціальні трансформації: підлітковий вік (11–15 років) період інтенсивних біопсихічних змін, формування ідентичності та пошуку автономії. За сучасними даними (Steinberg, 2017; Lerner, 2018), саме цей вік характеризується підвищеною емоційною реактивністю, прагненням до незалежності та схильністю до ризику, що пов’язано з нерівномірним дозріванням лімбічної системи й префронтальної кори.

Підлітки гостро потребують визнання і приналежності до групи. Соціальні контакти з однолітками стають центральним джерелом емоційних переживань. Заняття в танцювальних колективах, де важливі командна взаємодія, синхронність та спільні досягнення, позитивно впливають на задоволення базових потреб у зв’язаності й приналежності.

Когнітивно підлітковий період характеризується переходом до формально–операційного мислення, що забезпечує здатність до абстрактних узагальнень, аналізу символічних образів, творчого мислення. Це створює умови для глибшого розуміння художнього образу, ритму, композиції в танці.

Емоційно–вольова сфера зазнає суттєвих змін. За даними Zimmerman (2019), у підлітковому віці активно розвивається саморегуляція, здатність керувати емоціями та поведінкою. Проте цей процес потребує підтримки

дорослих, які повинні створити умови для безпечного самовираження. У педагогіці танцю це означає надання підліткам можливості вибору, самостійності у створенні рухів, що відповідає принципам підтримки автономії. Педагогічна діяльність у танцювальному колективі може стати потужним ресурсом розвитку емоційно–вольової сфери. Психологічні дослідження (Deci & Ryan, 2000; Reeve, 2016) показують, що підтримка автономії, емпатійна комунікація та створення атмосфери психологічної безпеки сприяють зниженню тривожності, підвищенню внутрішньої мотивації й розвитку здатності до саморегуляції.

Самооцінка в підлітковому віці стає більш стабільною, але водночас чутливою до порівнянь з іншими. Підвищена критичність до себе може знижувати впевненість, тому роль педагога полягає у підтримці позитивного зворотного зв’язку, формуванні почуття компетентності та віри у власні сили. Самооцінка в підлітковому віці стає більш стабільною, але водночас залишається надзвичайно вразливою. Підлітки активно формують уявлення про власні можливості.

Таблиця 1.4 – Порівняльна характеристика молодшого та підліткового віку

Психічні характеристики	**Молодший шкільний вік**	**Підлітковий вік**
Провідна діяльність	Навчальна, ігрова	Спілкування, самовираження, творчість
Пізнавальні процеси	Конкретне мислення, розвиток довільної уваги	Абстрактне мислення, рефлексія, планування
Емоційна сфера	Залежність від оцінки дорослого	Підвищена емоційність, прагнення автономії
Соціальні відносини	Орієнтація на вчителя, родину	Орієнтація на групу однолітків, самоідентифікація
Мотивація	Переважно зовнішня (схвалення)	Внутрішня (самореалізація, статус, визнання)
Психічні характеристики	Молодший шкільний вік	Підлітковий вік

З точки зору танцювальної діяльності, у молодшому шкільному віці важливо підтримувати інтерес до процесу через гру, емоційне підкріплення та відчуття успіху. У підлітковому віці доцільно робити акцент на самовираженні, самостійності, участі у створенні танцювальних композицій, що відповідає розвитку автономії та креативності.

Сучасні дослідження показують, що успішність у навчальній і творчій діяльності визначається не лише інтелектуальними здібностями, а й мотиваційно-вольовими та емоційними чинниками (Ryan & Deci, 2017; Duckworth, 2016). Внутрішня мотивація, відчуття компетентності й підтримка з боку дорослих формують готовність дитини долати труднощі й досягати результатів.

Для дітей і підлітків, які займаються сучасними танцями, особливе значення мають психологічні умови: позитивний емоційний клімат у групі; довіра та прийняття з боку педагога; можливість прояву індивідуальності; підтримка автономії та внутрішньої мотивації.

Дослідження Flynn та колег (2023) доводять, що танцювальні програми, побудовані з урахуванням вікових і психологічних особливостей дітей, сприяють не лише фізичному, а й соціально-емоційному розвитку, формуванню впевненості, самовираженню та позитивній самооцінці.

Психічний розвиток дитини у молодшому та підлітковому віці має свої закономірності, які необхідно враховувати при організації навчально-творчої діяльності. Гармонійне поєднання когнітивного, емоційного й соціального розвитку є передумовою успішності у будь-якому виді діяльності, зокрема у сучасних танцях.

Сучасна танцювальна діяльність є потужним засобом гармонійного розвитку дитини, поєднуючи фізичний, когнітивний, емоційний та соціальний аспекти. У молодшому віці вона сприяє формуванню інтересу до навчання через гру, емоційне підкріплення та відчуття успіху, а в підлітковому, розвитку самовираження, автономії та креативності.

Успішність занять залежить від комплексного врахування психологічних чинників: мотивації, емоційної стабільності, саморегуляції, когнітивних здібностей, соціальної взаємодії та підтримки педагогом.

Танцювальна діяльність формує у дітей впевненість у собі, творчу ініціативу та здатність до співпраці, що робить її ефективним інструментом розвитку особистості та соціальної компетентності.

РОЗДІЛ 2
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ОПАНУВАННЯ СУЧАСНИМИ ТАНЦЯМИ

2.1 Сучасні танці як вид художньо-творчої діяльності і мотиваційна сфера дітей

Художньо-творча діяльність для дитини має особливу психологічну значущість: вона об’єднує рухову активність, емоційно-виразні можливості та когнітивні процеси, такі, як: увага, пам’ять, вирішення задач. Як підкреслює Psychology for Dancers: Theory and Practice to Fulfil Your Potential (2019) Скофілд & Старт, танець становить не лише технічну діяльність, але й поле для розвитку самосприйняття, мотивації, соціальної взаємодії [7].

Художньо-творчий характер танцю. Сучасний танець можна розуміти як форму художньої діяльності, що використовує тіло як засіб експресивного виразу, простір та музику як середовище, а також творчість у виборі рухів, композиції, імпровізації.

Наприклад, Dancing to Learn: The Brain’s Cognition, Emotion, and Movement (2017) Ганна підкреслює, що танець «вчить» когнітивним, емоційним та моторним процесам одночасно [9].

Заняття сучасними танцями не лише тренують фізичні навички, але й формують художній смак, здатність до імпровізації, почуття ритму, композиційного чуття, а також внутрішнє відчуття власного тіла. Діти й підлітки взаємодіють із різними стилями, музичними напрямами, образами та емоційними станами, що сприяє формуванню естетичного сприйняття. Вони вчаться розуміти, що таке гармонія руху, стильність, виразність та художня ідея, вловлювати нюанси музики та інтерпретувати їх у пластиці. У сучасному танці підлітки отримують можливість створювати власні рухи, експериментувати з формами, темпом, простором. Імпровізація сприяє

розвитку креативності, гнучкості мислення, умінню швидко приймати рішення та проявляти індивідуальність. На психологічному рівні вона створює простір для самовираження та зняття внутрішньої напруги.

Художньо-творча діяльність сприяє формуванню компетентностей: здатності до самовираження, створення руху за власним задумом, взаємодії з музикою та партнерами, адекватної оцінки власної роботи. Це має велике значення для дітей, які займаються сучасними танцями, оскільки вони часто виходять за межі простої репетиції і включають творчу складову: імпровізацію, створення композиції, сценічне виконання.

У педагогічно-психологічній літературі наголошується, що дитяча творча активність має «простір для гри, експерименту, помилки», що і дозволяє дитині формувати власний стиль, почуття ритму, образність руху (Movement and Dance in Early Childhood (2020) Айленд) [10].

Сучасний танець у багатьох випадках включає елементи театральності, перформативності, сучасної музики, іноді мультимедійного супроводу – що робить його не лише фізичною, але культурно-художньою діяльністю. Відповідно, діти отримують можливість бути не лише виконавцями, але частиною художнього процесу: інтерпретація музики, емоцій, образів, контакту з аудиторією чи групою. Це дає їм важливе поле для прояву себе, розвитку самооцінки та внутрішньої мотивації.

Художньо-творча діяльність танцю не може бути реалізована без моторно-координативної, просторової, ритмічної, музичної компетентності. Наприклад, дослідження українських авторів показало, що рівень когнітивних функцій корелює з успішністю формування хореографічних навичок у підлітків-танцюристів. Таким чином, вивчаючи танець як художню діяльність, ми мусимо враховувати не лише творчі аспекти, але й психологічні: увагу, пам’ять, виконавчу функцію, самоконтроль, мотивацію.

Мотиваційна сфера дітей у танцювальній діяльності охоплює як внутрішню мотивацію, що виникає з інтересу та задоволення від самого процесу рухової й художньої діяльності, так і зовнішню, зумовлену впливом нагород, оцінок або очікувань оточення. У контексті танцю це означає:

Внутрішня мотивація – задоволення від руху, музики, виразу, самовираження; прагнення вдосконалюватися; бажання бути частиною танцювальної групи.

Зовнішня мотивація – бажання отримати оцінку, виступити перед аудиторією, нагороди, схвалення дорослих (фондів, батьків, тренерів).

Наприклад, дослідження Parental Perspectives on Their Kids Motivation to Dance (2022) показує, що батьки сприймають мотивацію своїх дітей танцюристів як високо внутрішню, але вони самі надають істотну підтримку (психологічну і практичну) для розвитку цієї мотивації [11].

Для дітей, які опановують сучасні танці, мотивація має специфіку: вони не просто навчаються рухам, а працюють над артистичним виразом, сценічною поведінкою, взаємодією з групою/аудиторією. Тому мотиваційна сфера включає:

1. бажання досягти майстерності (технічної, художньої);
2. прагнення до самовираження, бути поміченим;
3. соціальну мотивацію, належати до групи, отримувати схвалення, бути частиною танцювального колективу;
4. мотивацію через виклик, новизну, імпровізацію, сучасні танці часто надають свободу творчості, що підвищує інтерес дитини.

Усередині танцювальної діяльності важливе значення має середовище (тренер/педагог, колектив, підтримка батьків, виступи, конкурси). Як зазначено в книзі «Psychology for Dancers», мотиваційний клімат може бути створений тренером через: чітку мету, зворотній зв’язок, підтримку, можливість вибору, розвиток самооцінки[3].Додатково, участь у танцювальній групі формує соціальну мотивацію, бути частиною, показати себе, отримати визнання. У дослідженні Research on Psychology and Cognitive Science of Children’s Dance Education (2023) підкреслено, що заняття танцями допомагають не лише моторно-когнітивно, але й мотивовано-емоційно[3]. .

Діти, займаючись сучасним танцем, часто формують почуття художньої ідентичності – «я-танцюрист», «я-виразник/виразниця», «я-

частина групи». Цей процес пов’язаний з підвищенням самооцінки, впевненості, почуттям приналежності. Дослідження Creative Dance: Can It Improve the Self-confidence of Early Children? (2019) показало, що творча танцювальна діяльність у дітей підвищує впевненість («self-confidence») саме завдяки руховій імпровізації і вираженню [6]. .

Таким чином, мотивація – це не лише прагнення до техніки, але і прагнення до художнього виразу, самовираження, визнання.

Однією із особливостей сучасних танців є включення елементів імпровізації, свободи творчого руху. Це створює більш високий рівень мотивації через новизну, автономію руху, можливість самовираження. Наприклад, дослідження Dance Improvisation and Motor Creativity in Children: Teachers’ Conceptions (2025) вказує, що імпровізація у танці для дітей раннього віку є «ключовим простором» для виявлення творчого потенціалу. Автономія та можливість вибору руху підвищують внутрішню мотивацію, що в свою чергу сприяє більшій участі, регулярності занять та глибшому залученню[6]. .

2.2 Емоційно-вольова регуляція та самооцінка у процесі навчання танцю

Емоційно - вольова регуляція, самооцінка та педагогічна взаємодія є центральними психологічними чинниками розвитку особистості учня та його навчальної успішності. У сучасних умовах реформування освіти особлива увага приділяється розвитку емоційної компетентності та створенню безпечного освітнього середовища.

Емоційно-вольова регуляція – це система психічних процесів, що забезпечують контроль за емоціями та поведінкою відповідно до поставлених цілей. Поняття саморегуляції широко представлене у працях А. Бандури, який підкреслював роль самоусвідомлення, самоконтролю та самопідкріплення у поведінці людини [12].

Структура емоційно-вольової регуляції та її основні компоненти: емоційна чутливість; емоційна стійкість; вольові риси особистості (наполегливість, рішучість, самодисципліна); усвідомлена саморегуляція.

У дослідженнях українських психологів, зокрема Л. Орбан-Лембрик, наголошується, що розвиток вольової сфери тісно пов’язаний із формуванням мотивації й відповідальної поведінки [16].

Рівень розвитку емоційно-вольової регуляції визначає: здатність дитини до зосередженості; подолання труднощів у навчанні; навички конструктивного спілкування; загальну навчальну мотивацію.

Згідно з даними А. Бандури, діти з розвиненою саморегуляцією демонструють вищу навчальну успішність та меншу тривожність [12].

Самооцінка – це ставлення людини до самої себе, оцінка власних здібностей, поведінки та значущості. У шкільному віці вона формується під впливом соціального оточення, досягнень та педагогічної підтримки. Сучасні дослідники виокремлюють такі компоненти: когнітивний – знання про себе; емоційний – почуття щодо себе; поведінковий – прояви впевненості.

Карл Роджерс підкреслював, що гармонійний розвиток можливий тоді, коли реальне «Я» узгоджується з ідеальним «Я» (Rogers, 1959, p. 204). Самооцінка може бути: адекватною; завищеною; заниженою. Український дослідник І. Бех (2003, с. 67) зазначав, що адекватна самооцінка забезпечує внутрішню стабільність та готовність до саморозвитку. Формування самооцінки значною мірою залежить від педагога: характеру зворотного зв’язку; стилю педагогічного спілкування; системи оцінювання; підтримки особистісної значущості учня.

Педагогічна взаємодія – це процес співпраці педагога й учня, спрямований на розвиток особистості, мотивації та навчальних умінь.

Психологи виділяють такі стилі: демократичний – партнерський, підтримувальний; авторитарний – директивний; ліберальний – з мінімальним контролем.

Згідно з дослідженнями Дж. Брунера (1996, p. 78), демократичний стиль сприяє внутрішній мотивації та формуванню автономії.

У сучасній психології емоційний інтелект визначається як здатність людини розуміти та управляти своїми емоціями, а також емоціями інших, що дозволяє приймати зважені рішення, будувати ефективні міжособистісні стосунки та досягати життєвих цілей. Пітер Саловей і Джон Маєр першими ввели термін "емоційний інтелект" і запропонували модель, згідно з якою емоційний інтелект охоплює чотири основні компоненти: емоційна обізнаність, емоційна регуляція, емоційна мотивація та емпатія. Ці компоненти визначають здатність людини взаємодіяти з емоційним світом, як власним, так і інших людей.

Основні компоненти емоційного інтелекту за Пітером Саловеєм та Джоном Маєром: **е**моційна обізнаність є фундаментом емоційного інтелекту і передбачає здатність розпізнавати та ідентифікувати власні емоції, а також емоції інших людей. За моделлю Пітера Саловея і Джона Маєра, ця здатність охоплює як усвідомлення емоційних станів у реальному часі, так і розуміння складних емоційних переживань [18]. Людина з високою емоційною обізнаністю може розпізнавати тонкі відтінки емоцій, відрізняти радість від ейфорії чи тривогу від страху. Високий рівень емоційної обізнаності є важливим для розвитку емпатії, побудови довірливих відносин і ефективної комунікації.

Емоційна регуляція включає здатність управляти своїми емоціями, адаптуючи їх до вимог ситуації, і зберігати контроль у стресових обставинах [19]. Цей компонент емоційного інтелекту дозволяє підтримувати емоційний баланс і уникати імпульсивних реакцій, які можуть зашкодити досягненню мети. Наприклад, здатність залишатися спокійним під час конфлікту дозволяє уникнути ескалації ситуації та знайти оптимальне рішення. Дослідники підкреслювали, що ефективна емоційна регуляція сприяє підтримці психічного здоров’я і підвищує стійкість до стресу.

Емоційна мотивація – це здатність спрямовувати власні емоції на досягнення цілей, залишаючись сфокусованим навіть у складних обставинах. Цей компонент включає використання позитивних емоцій, таких як ентузіазм

чи оптимізм, для підтримання внутрішньої мотивації [18]. Наприклад, людина може трансформувати почуття невпевненості у мотивацію для підвищення своїх навичок і досягнення кращих результатів.

Емпатія є здатністю розуміти емоційний стан інших людей, правильно інтерпретувати їхні емоції та реагувати відповідним чином [19]. Ця здатність є основою для міжособистісного розуміння і соціальної взаємодії. Людина з високим рівнем емпатії може визначати, що відчуває інша людина, навіть якщо її емоції виражені неявно. Наприклад, емпатія дозволяє вчасно помітити тривогу у співрозмовника і запропонувати підтримку.

Соціальні навички – це здатність ефективно взаємодіяти з іншими людьми, будувати продуктивні стосунки та вирішувати конфлікти [18]. Вони 11 включають такі вміння, як активне слухання, переконливість, командна робота і конструктивне вирішення проблем. Люди з розвиненими соціальними навичками краще спілкуються, легше знаходять спільну мову з іншими і демонструють лідерські якості.

Пітер Саловей і Джон Маєр у своїй праці підкреслювали, що всі компоненти емоційного інтелекту є взаємопов’язаними і підтримують один одного, забезпечуючи загальну здатність до розуміння та управління емоціями [19]. Наприклад, емоційна обізнаність є передумовою для емпатії, тоді як ефективна емоційна регуляція сприяє розвитку соціальних навичок.

Педагогічна підтримка та емоційна стабільність учителя позитивно впливають на розвиток самоконтролю й упевненості в учнів. Дослідження українських авторів (Безпалько, 2011, 45) підтверджують, що гуманістичний стиль взаємодії сприяє розвитку вольових якостей.

Емоційно-вольова регуляція, самооцінка та педагогічна взаємодія формують основу психологічного розвитку учня. Вони визначають його здатність до самоконтролю, навчальної діяльності, комунікації та саморозвитку. Роль учителя у цьому процесі є ключовою, оскільки саме він створює умови для розвитку емоційної стійкості та формування здорової самооцінки.

Сучасні танці, не просто фізична активність, а художньо-творча діяльність для дітей з вираженою мотиваційною складовою.

2.3 Методичні підходи у танцювальній діяльності, які впливають на успішність дітей і розвиток їх творчості

Методичні підходи до навчання дітей у танцювальному колективі можуть варіюватись в залежності від мети та стилю колективу. Однак, основні принципи і методики навчання танцю залишаються загальними незалежно від цих факторів.

Ось кілька методичних підходів, які можуть бути використані при навчанні дітей у танцювальному колективі:

1. Багатоплановий підхід. Навчання танцю варто розглядати з комплексної перспективи, що означає поєднання фізичного, технічного, музичного та емоційного аспектів. Діти повинні розвивати не лише техніку танцю, а й виразність рухів, музичність, творчу уяву та самовираження.

2. Поступовість. Навчання в танцювальному колективі повинно відбуватись поетапно, починаючи з основ та базових навичок, а потім поступово переходячи до складніших рухів і комбінацій. Правильна послідовність допомагає уникнути перевантаження та сприяє зміцненню фундаменту навичок.

3. Індивідуальний підхід. Врахування індивідуальних особливостей кожної дитини дуже важливе при навчанні. Кожна дитина має свої сильні сторони та потреби, тому викладач повинен адаптувати свій підхід до неї, надавати додаткову підтримку та викликати наступний рівень відповідно до її розвитку.

4. Комунікація та мотивація. Взаємодія між педагогом та дітьми грає важливу роль у процесі навчання. Викладач повинен створювати позитивну та сприяючу атмосферу, де діти відчуваються комфортно та мають можливість висловити свої думки та питання. Похвала, підтримка та

стимулювання допомагають зберегти мотивацію дітей і спонукають їх до досягнення кращих результатів.

5. Творчість та самовираження. Танець – це мистецтво, тому важливо надавати дітям можливість розвивати свою творчість. Необхідно заохочувати їх до власних ідей, експериментів і творчих пошуків, дозволяючи їм вільно виражати свою особистість через рух та танцювальний вираз.

6. Групова співпраця. Танцювальний колектив – це командна робота, тому важливо розвивати навички співпраці та комунікації між дітьми. Спільні виступи та колективні проекти сприяють формуванню дружніх стосунків, розвитку взаємодопомоги та взаєморозуміння. унків, розвитку взаємодопомоги та взаєморозуміння.

7. Моніторинг та оцінювання. Важливо вести постійний моніторинг розвитку дітей, фіксувати їхні досягнення та встановлювати цілі для подальшого розвитку. Регулярні оцінювання допомагають визначити потреби у покращенні та адаптувати навчальні плани відповідно до потреб кожної дитини.

Врахування цих методичних підходів сприятиме ефективному навчанню дітей у танцювальному колективі. Важливо пам`ятати, що ці підходи є загальними принципами, які можна використовувати у навчальному процесі. При цьому варто також враховувати специфіку стилю танцю, вікові особливості дітей та їхні індивідуальні потреби.

Крім методичних підходів, необхідно створити сприятливу та підтримуючу атмосферу в танцювальному колективі, де діти відчувають себе комфортно та заохочені до розвитку. Важливо встановити взаємодію та співпрацю між викладачами, батьками та дітьми, щоб забезпечити оптимальні умови для навчання та розвитку дітей.

Аналіз сучасних підходів до вивчення танцювальної діяльності дітей засвідчує, що сучасні танці виступають комплексним видом художньо-творчої активності, у якій поєднуються рухова, емоційна та когнітивна складові.

Художньо-творча природа танцю забезпечує унікальні умови для розвитку дитячої творчості, уяви, сценічної виразності та здатності до імпровізації. Водночас танцювальна діяльність відіграє важливу роль у становленні мотиваційної сфери дитини: вона формує внутрішню мотивацію до самовираження, прагнення до майстерності, відчуття причетності до колективу та здатність долати труднощі.

Розвиток художньої ідентичності – «я-танцюрист» – сприяє зміцненню самооцінки, зростанню впевненості та появі позитивної внутрішньої установки на рухову й творчу активність.

Важливою складовою успішності дітей у танцювальний діяльності є рівень емоційно-вольової регуляції та сформованість адекватної самооцінки.

Розуміння власних емоцій, здатність контролювати поведінку, наполегливість та самодисципліна визначають здатність дитини зосереджуватись, працювати над собою та взаємодіяти у групі. Педагогічна взаємодія, у свою чергу, безпосередньо впливає на формування цих особистісних якостей.

Демократичний, підтримувальний стиль спілкування педагога, конструктивний зворотний зв’язок, емоційна підтримка, розвиток атмосфери довіри та безпеки сприяють підвищенню впевненості дітей, формуванню внутрішньої мотивації й готовності до творчого ризику.

Педагог у танцювальній сфері фактично виступає модератором емоційних станів, наставником і партнером у творчому процесі.

Методичні підходи до навчання сучасним танцям визначають не лише технічні результати, але й загальний розвиток особистості дитини. Комплексність, поступовість, індивідуалізація, залучення творчих завдань, імпровізації, а також формування культури групової взаємодії забезпечують більш високу ефективність навчання. Саме методична гнучкість та орієнтація на потенціал кожної дитини дозволяють оптимально поєднати фізичний, художній і психологічний розвиток.

У таких умовах танцювальний колектив стає не лише освітнім простором, але й середовищем творчого самовираження, емоційної підтримки та формування соціальних навичок.

Успішність дітей у сучасних танцях формується під впливом взаємодії кількох ключових чинників: художньо-творчої природи танцю, специфіки мотиваційної сфери, рівня емоційно-вольової саморегуляції, самооцінки та стилю педагогічної взаємодії.

Ефективне навчання можливе лише за умови інтегрованого підходу, у якому методичні стратегії спрямовані на розвиток не лише технічних навичок, але й емоційної стійкості, творчості, комунікативності та внутрішньої мотивації дитини. Такий підхід формує цілісний розвиток особистості та забезпечує високі результати у танцювальній діяльності.

РОЗДІЛ 3
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ УСПІШНОСТІ ДІТЕЙ У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ СУЧАСНИМИ ТАНЦЯМИ

3.1 Організація та методи дослідження

Для досягнення поставленої мети та реалізації завдань дослідження було використано низку психодіагностичних методик, спрямованих на всебічне вивчення особистісних характеристик та емоційного стану дітей-танцівників. До інструментарію дослідження увійшли:

Шкала самооцінки Розенберга, що дозволяє визначити рівень глобальної самооцінки та сформованість позитивного або негативного самосприйняття.

Тест-опитувальник Кеттела, призначений для оцінки ключових рис особистості та виявлення домінантних поведінкових тенденцій.

Шкала загальної самоефективності, що дає можливість з’ясувати рівень віри дитини у власні сили, а також її здатність долати життєві труднощі.

У дослідженні взяли участь 78 дітей-танцівників віком від 6 до 18 років. До початку психодіагностичних процедур було проведено низку організаційних заходів, спрямованих на забезпечення етичності, добровільності участі та психологічного комфорту учасників.

Передусім відбулися батьківські збори, під час яких було детально представлено мету, завдання та зміст дослідження. Батькам було надано вичерпну інформацію про особливості проведення тестування, а також акцентовано увагу на дотриманні принципів конфіденційності, анонімності та використанні отриманих даних виключно в наукових цілях.

З метою створення сприятливої атмосфери, формування довірливого контакту та зниження можливого рівня тривожності серед дітей було

проведено попередню бесіду у дружній та ігровій формі. Такий підхід дав змогу зменшити напруження та забезпечити більш природну поведінку учасників під час виконання завдань.

Безпосередньо перед тестуванням учням було надано чіткі, доступні та вікововідповідні інструкції щодо заповнення форм. Дослідник окремо підкреслив, що в опитувальниках не існує “правильних” чи “неправильних” відповідей, а головною умовою є щирість та відвертість у відповідях. Така стратегія сприяла підвищенню валідності отриманих результатів.

Загалом організація дослідження була побудована з урахуванням етичних вимог, потреб та психологічних особливостей дітей різного віку, що забезпечило якісне збирання емпіричного матеріалу для подальшого аналізу.

3.2 Аналіз результатів емпіричного дослідження

Згідно з результатами емпіричного дослідження, у ньому взяли участь танцівники трьох вікових груп: молодші школярі (6–9 років), підлітки (10–14 років) та старші підлітки (15–18 років). Розподіл їхнього ставлення до занять сучасними танцями подано у таблиці 3.1 сполученості.

Серед молодших школярів (6–9 років) виявлено рівномірний розподіл поглядів: 50,0 % сприймають сучасні танці як професійне мистецтво, 50,0 %, як хобі.

Це свідчить про те, що в цій віковій категорії ще не сформоване чітке уявлення про танцювальну діяльність як професійний шлях, і діти однаково схильні розглядати заняття танцями як захоплення або як можливу сферу художнього розвитку.

У групі підлітків 10–14 років частка тих, хто розглядає сучасні танці як професійне мистецтво, є найвищою серед усіх груп і становить 63,6 %. Натомість 36,4 % сприймають танці як хобі.

Такий результат може свідчити про зростання усвідомленості та зацікавленості у професійному розвитку, що характерно для середнього

підліткового віку, коли діти активніше шукають можливі сфери самореалізації.

Серед старших підлітків (15–18 років) ситуація дещо змінюється: 47,8% розглядають танці як професійне мистецтво, 52,2 %, як хобі.

Це може вказувати на переосмислення життєвих планів, коли старші підлітки більш критично оцінюють реалістичність професійної кар'єри у сфері танців і частіше схиляються до розгляду занять як способу самовираження та відпочинку, а не як основної майбутньої діяльності.

Узагальнюючи, результати демонструють, що ставлення до занять сучасними танцями змінюється з віком: найбільша професійна мотивація спостерігається у підлітків 10–14 років, тоді як молодші школярі та старші підлітки виявляють більш збалансоване або хобі-орієнтоване ставлення.

Таблиця 3.1 – Ставлення до занять сучасними танцями

Таблица сполученості ставлення до занять сучасними танцями * Вікові групи				
% в Вікові групи				
		Вікові групи		
		Молодші школяри (6-9 років)	Підлітки (10-14 років)	Старші підлітки (15-18 років)
Ставлення до занять сучасними танцями	професійне мистецтво	50,0%	63,6%	47,8%
	хоббі	50,0%	36,4%	52,2%
Всего		100,0%	100,0%	100,0%

Для виявлення особистісних особливостей учасників дослідження застосовано тест-опитувальник Кеттела, який дозволяє оцінити ключові фактори особистості та простежити відмінності між групами з різною навчальною успішністю. Порівняння здійснювалося між менш успішними та більш успішними учнями. Нижче в таблиці 3.2 подано інтерпретацію кожної з вимірюваних рис.

Таблиця 3.2 – Особистісні риси дітей із різними рівнями навчальної успішності

		Вікові групи		
		Загалом		
		Успішність навчання		
		Менш успішні	Більш успішні	Всього
		% по стовпцю	% по стовпцю	% по стовпцю
I. Екстраверсія	Низький рівень	5%	14%	9%
	Середній рівень	57%	59%	58%
	Високий рівень	38%	27%	32%
II. Впевненість у собі	Низький рівень	35%	30%	32%
	Середній рівень	46%	54%	50%
	Високий рівень	19%	16%	18%
III. Емоційна незбудливість	Низький рівень	27%	22%	24%
	Середній рівень	59%	65%	62%
	Високий рівень	14%	14%	14%
IV. Незалежність	Низький рівень	32%	30%	31%
	Середній рівень	68%	62%	65%
	Високий рівень	0%	8%	4%
V. Розсудливість	Низький рівень	5%	5%	5%
	Середній рівень	86%	92%	89%
	Високий рівень	8%	3%	5%
VI. Сумлінність	Низький рівень	8%	14%	11%
	Середній рівень	89%	78%	84%
	Високий рівень	3%	8%	5%
VII. Сміливість	Низький рівень	0%	5%	3%
	Середній рівень	57%	59%	58%
	Високий рівень	43%	35%	39%
VIII. Практичність	Низький рівень	3%	0%	1%
	Середній рівень	78%	65%	72%
	Високий рівень	19%	35%	27%

Продовження таблиці 3.2

IX. Оптимізм	Низький рівень	24%	19%	22%
	Середній рівень	68%	59%	64%
	Високий рівень	8%	22%	15%
X. Самоконтроль	Низький рівень	46%	68%	57%
	Середній рівень	51%	30%	41%
	Високий рівень	3%	3%	3%
XI. Незворушність	Низький рівень	14%	3%	8%
	Середній рівень	73%	68%	70%
	Високий рівень	14%	30%	22%

I. Екстраверсія

Більш успішні учні частіше демонструють середній рівень екстраверсії (59%), тоді як менш успішні – 57%, що є досить близьким показником. Водночас високий рівень екстраверсії частіше притаманний менш успішним (38%), порівняно з більш успішними (27%). Це може свідчити, що надмірна соціальна активність і комунікативність інколи відволікають від навчальної діяльності.

II. Впевненість у собі

У більш успішних учнів дещо більше виражений середній рівень впевненості (54%), тоді як у менш успішних він становить 46%. Разом з тим низький рівень впевненості частіше спостерігається у менш успішних (35%), ніж у більш успішних (30%).

Отже, успішність помірно пов’язана з більшою стабільністю самооцінки та впевненістю у власних можливостях.

III. Емоційна незбудливість (стійкість)

У обох груп домінує середній рівень емоційної стабільності (59% і 65%). Високий рівень є однаковим у групах по 14 %.

Отримані результати свідчать про відсутність суттєвих відмінностей щодо емоційної саморегуляції залежно від успішності.

IV. Незалежність

Середній рівень незалежності домінує в обох групах, однак він більш виражений у менш успішних (68%) порівняно з більш успішними (62%).

Цікаво, що високий рівень незалежності виявлений лише у більш успішних учнів (8%), а у менш успішних не спостерігається зовсім. Це може свідчити про певну автономність, самостійність та здатність приймати рішення, притаманну учням з вищою успішністю.

V. Розсудливість (інтелектуальна обдуманість)

Переважна більшість учасників має середній рівень розсудливості (86%) менш успішних та 92% більш успішних). Високий рівень трапляється рідко (8% та 3%). Це підтверджує, що загальна здатність до зважених рішень переважно не відрізняє групи кардинально, але більш успішні учні дещо стабільніше демонструють раціональність.

VI. Сумлінність

Більш успішні учні мають нижчу частку низького рівня сумлінності (14%), ніж менш успішні (8%). Водночас у менш успішних частіше зустрічається високий рівень (8%), у успішних 3%. Таке поєднання може свідчити, що частина менш успішних учнів демонструє високий потенціал старанності, але, можливо, не вміє його ефективно реалізувати в навчальній діяльності.

VII. Сміливість (соціальна впевненість)

Менш успішні значно частіше демонструють високий рівень сміливості (43%), порівняно з більш успішними (35%). Це може свідчити про більшу імпульсивність або ризиковість, яка не завжди сприяє академічним досягненням. Середній рівень майже однаковий 57% і 59%.

VIII. Практичність

Більш успішні учні частіше проявляють високий рівень практичності (35%), тоді як менш успішні 19%. Це є потенційно важливим чинником: практичність сприяє раціональному використанню ресурсів, плануванню та вмінню застосовувати знання у реальних ситуаціях.

IX. Оптимізм

Більш успішні учні демонструють вищий рівень оптимізму (22%), порівняно з менш успішними (8%). Оптимістичні настанови можуть позитивно впливати на навчальну мотивацію та витривалість у подоланні труднощів.

X. Самоконтроль

Групи суттєво відрізняються: у більш успішних значно вищий рівень низького самоконтролю (68%) порівняно з менш успішними (46%). Цей результат є нетиповим, оскільки зазвичай самоконтроль корелює з успішністю. Можливе пояснення: учні з високою успішністю можуть переживати напруження, працювати у багатьох напрямках одночасно або бути схильними до перфекціонізму.

XI. Незворушність (емоційна стійкість)

Більш успішні значно частіше мають високий рівень незворушності (30%), порівняно з менш успішними (14%). Це узгоджується з даними про оптимізм і практичність: емоційно врівноважені учні краще справляються із навчальним навантаженням.

Результати тесту Кеттела дозволяють виявити виразні відмінності між учнями з різною навчальною успішністю. До ключових характеристик, що більшою мірою притаманні більш успішним, належать: вищий рівень практичності та оптимізму; більша емоційна стійкість та незворушність; певна автономність і незалежність; помірна впевненість у собі та раціональність.

Менш успішні учні частіше характеризуються: більшою екстраверсією та сміливістю; вищою імпульсивністю; меншою впевненістю в собі; менш зрілими навичками самоконтролю.

Таким чином, результати тесту Кеттела підтверджують, що успішність у навчанні пов’язана насамперед з емоційною стабільністю, практичністю, оптимізмом і певним рівнем самостійності, тоді як надмірна імпульсивність, екстраверсія або нестача впевненості можуть знижувати результативність.

Таблиця 3.3 – Рівні самооцінки та самоефектичності дітей із різним рівнем успішності у навчанні танцям

		Вікові групи		
		Загалом		
		Успішність навчання		
		Менш успішні	Більш успішні	Всього
		% по стовпцю	% по стовпцю	% по стовпцю
Шкала самооцінки Розенберга	Низький рівень	0%	3%	1%
	Середній рівень	27%	27%	27%
	Високий рівень	73%	70%	72%
Шкала Загальної самоефективності	Низький рівень	8%	19%	14%
	Середній рівень	24%	30%	27%
	Високий рівень	68%	51%	59%

Відповідно до опитувальника за шкалою самооцінки Розенберга, (таблиця 3.3) дані свідчать про високий рівень самооцінки в учасників вибірки. За підсумками дослідження, 72% респондентів мають високий рівень самооцінки, тоді як 27% середній, і лише 1% продемонстрували низькі показники самооцінки.

Загальна тенденція вказує, що самооцінка є стабільним психологічним конструктом, який у даній вибірці не демонструє значущого зв’язку з навчальною успішністю. Це може пояснюватися тим, що досліджувана група має достатньо сформовану «Я-концепцію», у якій самоцінність не залежить напряму від академічних результатів.

Для подальшої інтерпретації варто підкреслити, що переважання високої самооцінки свідчить про сприятливий психологічний фон, упевненість у власних можливостях та здатність підтримувати позитивне ставлення до себе в різних видах діяльності, зокрема й танцювальній.

За Шкалою Загальної самоефективності на відміну від самооцінки, показники самоефективності виявилися більш варіативними.

У загальній вибірці 59% респондентів мають високий рівень самоефективності, 27% – середній та 14% – низький рівень.

Таким чином, менш успішні учні продемонстрували вищі показники самоефективності, ніж більш успішні. Ця тенденція може мати кілька інтерпретацій:

Самоефективність може бути пов’язана не зі шкільною успішністю, а з діяльністю, у якій діти відчувають себе компетентними (наприклад, танцювальною).

Тобто учні, менш успішні у навчанні, можуть відчувати себе впевненішими саме у творчій сфері.

Переоцінка власних можливостей може бути характерною для частини менш успішних учнів, що відображає загальний оптимістичний стиль мислення.

3.3 Психологічні рекомендації педагогам і батькам щодо підвищення успішності дітей у танцювальній діяльності

Отримані результати вказують на те, що молодші школярі (6–9 років) ставляться до танців збалансоване: діти розглядають їх однаково як хобі та як творчий розвиток.

Рекомендації: створювати ігрові, емоційно насичені умови навчання; використовувати образні завдання, які допомагають формувати інтерес до самовираження; надавати багато позитивного підкріплення та підкреслювати маленькі успіхи; не робити надмірний акцент на результаті чи техніці, а підтримувати інтерес, радість руху, фантазію.

Метою роботи з цією віковою групою, підтримати природну мотивацію без тиску на професійні очікування, оскільки вибір професійного шляху ще не усвідомлений.

На відміну від молодших, у підлітків 10–14 років спостерігається найвищий рівень професійної мотивації – 63,6% сприймають танці як мистецтво і можливий професійний шлях.

Рекомендації: пропонувати більше можливостей для виступів, конкурсів, майстер-класів; допомагати учням ставити реалістичні, але амбітні цілі (покращення техніки, участь у змаганнях, власні хореографічні ідеї); надавати конструктивний зворотний зв'язок, що поєднує підтримку й корекцію; розвивати вміння планувати та самостійно організовувати тренувальний процес.

Для цієї вікової групи важливо підсилювати почуття компетентності та перспективи, оскільки саме в цей період формується прагнення до професійної самореалізації.

Якщо говорити про старших підлітків (15–18 років) більшість (52,2%) схиляються до бачення танців як хобі. Це свідчить про більш критичне ставлення до професійної кар'єри та пошук альтернативних сфер самореалізації.

Рекомендації: забезпечувати атмосферу психологічної підтримки, уникаючи порівнянь і надмірного тиску; підкреслювати цінність танцю як ресурсу для емоційного розвантаження, самовираження та соціалізації; сприяти інтеграції танцювальних навичок у життєві плани (фітнес, педагогіка, творчість, медіа); допомагати будувати здорове ставлення до власних можливостей і професійних перспектив.

Для старших підлітків танці виконують функцію психологічної підтримки, тому важливо не знижувати їх інтерес критикою чи вимогами.

Важливу роль відіграє самооцінка, дослідження показало, що 72% дітей мають високий рівень самооцінки, 27% – середній і лише 1% – низький. Самооцінка не виявила зв'язку з успішністю, що свідчить про її стабільність.

Отже, для педагогів і батьків важливо: підтримувати позитивне ставлення дітей до себе незалежно від результатів виступів чи оцінок; створювати середовище, де помилки сприймаються як частина навчання, а не як невдача; заохочувати самопізнання та рефлексію (короткі обговорення: "що вдалося?", "що хочу покращити?"); уникати ярликів ("ти здібний/нездібний"), замінюючи їх на опис поведінки та зусиль.

Висока самооцінка формує почуття безпеки та психологічну готовність до експериментів і творчості, ключових елементів успішної танцювальної діяльності.

Показники загальної самоефективності продемонстрували значно більшу варіативність.

Цікаво, що менш успішні діти мають вищу самоефективність, ніж більш успішні. Це може свідчити про оптимістичний стиль мислення або про відчуття більшої компетентності саме в танцювальній сфері.

Рекомендації для розвитку самоефективності: давати дітям посильні, але поступово ускладнені завдання, поступовий успіх формує відчуття власної ефективності; використовувати моделювання: демонстрація рухів педагогом чи старшими учнями підсилює впевненість у своїх можливостях; навчати дітей ставити короткі досяжні цілі (мікроцілі на репетиції або місяць); підкреслювати причинно-наслідкові зв’язки: “Ти доклав зусиль і результат покращився”; заохочувати самостійність у виборі елементів, імпровізацій, участі в постановках.

Самоефективність є сильним предиктором успішності в діяльності, тому її розвиток напряму впливає на прогрес дітей у танцювальній сфері.

Підвищення успішності в танцювальній діяльності базується не лише на технічних навичках, а насамперед на психологічних умовах: підтримці самооцінки, розвитку самоефективності, урахуванні вікових особливостей та створенні безпечного творчого середовища.

Педагоги й батьки, які співпрацюють і застосовують ці рекомендації, мають змогу суттєво посилити мотивацію, професійний інтерес та емоційне благополуччя дітей у танцювальній сфері.

ВИСНОВКИ

У магістерській кваліфікаційній роботі було здійснено комплексний теоретичний та емпіричний аналіз психологічних чинників, що впливають на успішність дітей у процесі опанування сучасних танців. На основі опрацьованої наукової літератури, аналізу вікових особливостей та емпіричних даних було встановлено що впливає на участь і результативність дітей у танцювальному процесі.

Ставлення до сучасних танців суттєво змінюється з віком. Молодші школярі характеризуються рівномірним розподілом поглядів та сприймають танці переважно як цікаве заняття або хобі. У середньому підлітковому віці (10–14 років) простежується найбільш виражена професійна мотивація, що відображає зростання інтересу до можливостей самореалізації та закладення перших професійних орієнтацій. Натомість у старшому підлітковому віці частіше домінує хобі-орієнтований підхід, який свідчить про критичніше переосмислення власних можливостей та пошук більш реалістичних життєвих планів.

Аналіз результатів за шкалою самооцінки Розенберга показав, що більшість учасників дослідження мають високий рівень самооцінки, що свідчить про сформовану позитивну «Я-концепцію». Самооцінка виявилася відносно стабільною та не залежала від показників успішності, що підтверджує її незалежність від окремих сфер діяльності, зокрема навчальної або танцювальної.

Показники загальної самоефективності виявилися більш варіативними. Цікавим є те, що учні з нижчою навчальною успішністю продемонстрували вищий рівень самоефективності порівняно з більш успішними. Це може свідчити про те, що саме танцювальна діяльність для певної частини дітей є сферою, у якій вони відчувають себе компетентними, або про оптимістичний стиль самооцінювання власних можливостей. Таким чином,

самоефективність виявилася більш чутливим показником, ніж самооцінка, і відображає специфіку ставлення дітей до танцювальної діяльності.

Загалом результати свідчать, що успішність у танцювальній діяльності визначається не тільки технічними навичками, а насамперед особистісними та мотиваційними характеристиками. Висока самооцінка забезпечує психологічну стабільність, а рівень самоефективності відіграє ключову роль у готовності долати труднощі та досягати поставлених цілей. Вікові відмінності у ставленні до танців підкреслюють необхідність індивідуального підходу у роботі з дітьми, врахування їхніх емоційних, мотиваційних та ціннісних особливостей.

Таким чином, результати дослідження дозволяють зробити висновок про важливість комплексного психологічного супроводу танцювальної діяльності. Підтримка батьків і педагогів, розвиток самоефективності, формування адекватної самооцінки та створення сприятливого творчого середовища є ключовими умовами підвищення успішності дітей у сфері сучасних танців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Даценко О. А. Психологічний аналіз концепту "успішність". *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.* Серія : Психологія. 2022. Вип. 33(72). С. 9-14

2. Maslow A. H. A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*. 1943. С. 370–396.

3. Tao T. D. The Physiological and Psychological Benefits of Dance and Its Effects on Children and Adolescents. *Front. Physiol*. 2022. Вип. 13. DOI : https://doi.org/10.3389/fphys.2022.925958

4. H. Kotaman, S. Ördek İnceoğlu & Ş. Kotaman. Dancing program and young children's social development. *Curr Psychol.* 2024.Vol. 43. P. 19171–19179 DOI : https://doi.org/10.1007/s12144-024-05730-1

5. Rudd J., Buszard T., Spittle S, O'Callaghan L et all. Comparing the efficacy (RCT) of learning a dance choreography and practicing creative dance on improving executive functions and motor competence in 6-7 years old children. *Psychology of Sport and Exercise*. 2021. Vol. 53. DOI : https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2020.101846

6. Children and Dance (Oxford Bibliographies, 2022) – оглядова публікація про танець у контексті розвитку дитини. URL : https://surl.lt/amtrxs

7. Schofield C., Start, L. Psychology for Dancers: Theory and Practice to Fulfil Your Potential. Routledge. 2019.

8. Nordén-Bates S. Essentials of Dance Psychology. Champaing : Human Kinetics. 2019. 352 p.

9. Hanna J. L. Dancing to Learn: The Brain's Cognition, Emotion, and Movement. Bloomsbury Publishing PLC, 2014. 214 p.

10. Fraser S. Movement and Dance in Early Childhood. SAGE Publications. 2020.

11. Clements L., Clegg H. Parental perspectives on their sons' motivation to dance. In *D. Risner & B. Watson (Eds.), Masculinity, intersectionality and*

identity: Why boys (don't) dance. 2022. P. 123–143. Springer Nature Switzerland AG. DOI : https://doi.org/10.1007/978-3-030-90000-7_6

12. Bandura A. Self-efficacy: The Exercise of Control. New York : Freeman, 1997. p. 36, 89.

13. Rogers C. A Theory of Therapy, Personality and Interpersonal Relationships. 1959. p. 204.

14. Bruner J. The Culture of Education. Harvard University Press, 1996. 78 p.

15. Бех І. Д. Виховання особистості. Київ : Либідь, 2003. 280 с.

16. Орбан-Лембрик Л. Психологія особистості. Івано-Франківськ : Плай, 2010. 320 с.

17. Безпалько О. Педагогічна взаємодія: соціально-педагогічні основи. Київ, 2011. 156 с.

18. Jordan P. J., Ashkanasy N. M., & Hartel C. E. Emotional Intelligence as a Moderator of Emotional and Behavioral Reactions to Job Insecurity. *Academy of Management Review*. 2002. Vol. 27(3). P. 361–372

19. Zeidner M., Matthews G., & Roberts R. D. Emotional Intelligence in the Workplace: A Critical Review. *Applied Psychology: An International Review*. 2004. Vol. 53(3). P. 371–399.

20. Байтальська С. С. Музичне виховання та основи хореографії з методикою викладання : конспект лекцій і метод. рек. / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Ін-т мистецтв, Каф. історії, теорії мистецтва та виконавства. – Луцьк : Вежа, 2009. 70 с.

21. Голдрич О. С. Хореографія. Посібник з основ хореографічного мистецтва та композиції танцю. Львів : СПОЛОМ, 2006. 172 с.

22. Сосіна В. Ю. Елементи українських народних танців як один із засобів оптимізації процесу фізичного виховання учнів. *Роль фізичної культури в здоровому способі життя* : матеріали І Всеукр. наук.-практ. конф. Львів, 1993. Ч. 2. С. 191 – 192.

23. Шевчук А. Дитяча хореографія: прогр. та навч.-метод. забезпеч. хореограф. діяльн. дітей від 3 до 7 років : навч.-метод. посібн. Київ : Шкільний Світ, 2008.128 с.

ДОДАТКИ

Додаток А
Дитячий варіант особистісного тесту Р. Кеттела

Дана методика є оригінальною і спеціально розроблена для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, являє собою модифікацію, адаптацію стосовно до дітей відомого дорослого варіанту 16-факторного особистісного тесту Р. Кеттела.

Тест включає в себе 12 шкал, які відповідають основним рисам особистості дитини. Кожна риса (фактор) може бути як позитивною, так і негативною, наприклад: «інтелектуальну розвиненість - інтелектуальна нерозвиненість», причому повна шкала оцінки від мінімального до максимального пункту становить 10 балів із середнім значенням 5,5 бала.

Нижче наводиться опис 11 особистісних рис (Дванадцята риса - «інтелектуальна розвиненість» - виключена з тієї причини, що по-перше, для оцінки інтелекту в комплексі є спеціальні методики, по-друге, шляхом кількох питань - завдань оцінити рівень розвитку мислення дитини неможливо).

У методиці прийнято виділяти три рівня розвитку різних рис особистості: низький (від 1 до 3 балів), середній (від 4 до 7 балів) і високий (від 8 до 10 балів). При описах різних особистісних рис виділяються і представляються тільки дві крайні полюси їх розвитку: високий і низький.

Зазначаються відповідні їм кількісні оцінки за прийнятою шкалою і дається короткий якісний опис. Назви більшості рис особистості складні в тому сенсі, що в них, як правило, не називається протилежність полюс шкали, відповідно позитивний чи негативний. Він мається на увазі, а там, де це необхідно, представляється в окремій, власному формулюванні. Так, наприклад, перша з рис особистості названа «екстраверсія». Передбачається, що протилежна їй риса, також оцінюється за допомогою цієї ж шкали, -

інтроверсія, і вона має місце тоді, коли екстраверсія у дитини відносно слабко розвинена.

Риса I. Екстраверсія.

Високі бали за відповідною шкалою - 8-10 балів - характеризують дитину як відкриту, доброзичливу, пораховуючу, співчутливу, уважну до людей.

Низькі бали за цією ж шкалою представляють її як замкнуту, недовірливу, відокремлену, байдужу до навколишнього середовища - від 1 до 3 балів.

Дитина з високою оцінкою за даною шкалою характеризує як емоційний, з домінуванням позитивних емоцій, веселий і товариський. Дитина з низькою оцінкою тієї самої риси особистості представляється недовірливою, образливою, нездатною приховувати свої негативні емоції, будувати взаємовідносини з оточуючими людьми на позитивній основі. У його поведінці часто спостерігаються егоцентризм, упертість.

Риса II. Впевненість у собі

Дитина з високими балами за даною шкалою 8-10 балів характеризується як впевнена у собі, з низькою тривожністю.

Дитина з низькими балами за даною шкалою - від 1 до 3 - характеризується як невпевнена у собі, легко ранима.

Низькі значення даної риси особистості зазвичай відзначаються у дітей, які емоційно гостро реагують на свої невдачі, оцінюють себе як менш здатних в порівнянні з більшістю однолітків, погано контролюють свої емоції, переживають психологічні та поведінкові труднощі в пристосуванні до нової обстановки, умов життя. Високі значення за даною шкалою, навпаки

відзначаються у добре соціально адаптованих дітей.

Риса III. Емоційна незбудливість

Діти з високою оцінкою за даною шкалою - 8-10 балів - характеризуються як нетерплячі, легко збудливі, реактивні. Діти, що мають порівняно низькі оцінки - від 1 до 3 балів, представляються стриманими,

незбудливі і флегматичні, найчастіше спокійні. Для дітей з підвищеною збудливістю характерні нестійка увага, підвищена рухова активність.

Низька оцінка за даними якості особистості розглядається як ознака емоційної врівноваженості,

стриманості.

Риса IV. Незалежність

Дитина з високими значеннями по даній шкалі - 8-10 балів - є незалежною, наполегливою, що прагнуть домінувати над оточуючими людьми, ні в чому не поступаються їм.

Дитина, що має низькі показники - 1-3 бали, навпроти виявляє схильність до ризику, безпечність.

Риса V. Розсудливість

Високі показники за даною шкалою 8-10 балів говорять про розсудливість, розважливості дитини, її серйозності і обережності.

Низькі показники, навпаки, свідчать про схильності до ризику, безпечності 1-3 бали. Діти, що мають низьку оцінку з цієї межі особистості, відрізняються авантюризмом, безвідповідальністю, переоцінкою своїх можливостей і надмірним, невиправданим оптимізмом.

Діти, що володіють високою оцінкою, поводяться розумно, зважено, намагаються не ризикувати там, де можна уникнути ризику і діяти напевно.

Риса VI. Сумлінність

Високі значення за даною шкалою - 8-10 балів - свідчать про сумлінність, старанності, відповідальності дитини.

Низькі показники за цією ж шкалою - 1-3 бали - являються ознакою несумлінності, безвідповідальності.

Ця риса особистості відображає те, як дитина сприймає і виконує прийняті і схвалені більшістю людей правила і норми поведінки. Низькі оцінки зазвичай мають діти, зневажають своїми обов’язками, не заслуговують довіри, часто конфліктують з батьками і вчителями. На положительній полюсі за ступенем розвиненості даної особистісної риси

концентруються діти з високорозвиненим почуттям відповідьності, сумлінні, цілеспрямовані, акуратні.

Риса VII. Сміливість

Високі значення - 8-10 балів - мають сміливі, рішучі діти. Низькі значення - 1-3 бали – мають діти боязкі і сором'язливі, нерішучі у своїх діях і вчинках.

Риса VIII. Практичність

Високі бали за даною шкалою - 8-10 балів - свідчать про непрактичність, мрійливості, нереалістичність дитини.

Низькі бали за цією ж шкалою - 1-3 бали, навпаки, являють ознакою реалістичності, практичності, вміння покладатися на себе. Така дитина часто поводиться як оригінали і незалежний, в той час як дитина, що має високі бали, виступає як занадто сентиментальний, довірливий, потребує підтримки, схильний впливам середовища.

Риса IX. Оптимізм

Дитина, що має високу оцінку - 8-10 балів, за даною шкалою легко виводиться зі стану душевної рівноваги, часто має занижений настрій.

Дитина з низькою оцінкою - 1-3 бали - зазвичай спокійна і рідко засмучується.

Риса X. Самоконтроль

Високі бали (8-10) за даною шкалою свідчать про гарну соціальну пристосованість та вмінні контролювати свою поведінку.

Низькі бали (1-3) з цієї ж межі особистості є признаком невміння контролювати свою поведінку.

Риса XI. Незворушність

Дитина з високими значеннями 8-10 балів за даною шкалою відрізняється підвищеною нервовою напруженістю.

Дитина з низькою оцінкою 1-3 бали, як правило, спокійні і незворушні.

Запитальник по дитячому варіанту тесту Кеттела містить 110 суджень, які стосуються різних сторін життя дитини та її взаємодії з іншими людьми.

У них є прямі і непрямі питання, пов’язані з самої особистості досліджуваного, включаючи його соціальні установки, самооцінку і ряд других якостей.

До кожного питання тесту даються на вибір дві відповіді, вірніше - два можливих альтернативних судження, з одним яких опитуваний повинен виразити свою згоду, відхиливши її.

Запитальник розділений на дві частини по 55 суджень-питань у кожній. Всі одинадцять шкал запитальника містять по 10 суджень (5 у кожній частині), і значима відповідь на кожне судження оцінюється в 1 бал. Сума балів, отриманих по кожній шкалі, за допомогою відповідних таблиць переводиться в оцінки за 10 бальною шкалою. Крайні оцінки - 1 і 10 балів - на практиці зустрічаються рідко і являють собою екстремальні, надмірно акцентуйовані риси особистості.

Психодіагностику за даною методикою можна проводити як індивідуальним, так і груповим способом. Для проведення групової психодіагностики дітям, кожному окремо, роздаються приводяться далі в тексті списки суджень, для хлопчиків - одні, для дівчаток - інші, а також

спеціальні бланки для відповідей на ці судження.

Вказівки з обробки результатів тестування.

При визначенні кількості балів, отриманих дитиною за кожну з оцінюваних рис особистості, використовується стандартний ключ (табл. 2), який накладається на опитувальний лист (табл.1). Ключ являє собою шаблон, за допомогою якого швидко знаходяться і підраховуються потрібні бали.

Таблиця 1 - Бланк для відповідей досліджуваних на запитальник тесту Кеттела А

Прізвище, ім'я: **Дата:**

Частина 1

1 □ □
2 □ □
3 □ □
4 □ □
5 □ □
6 □ □
7 □ □
8 □ □
9 □ □
10 □ □
11 □ □
12 □ □
13 □ □
14 □ □
15 □ □
16 □ □
17 □ □
18 □ □
19 □ □
20 □ □
21 □ □
22 □ □
23 □ □
24 □ □
25 □ □
26 □ □
27 □ □
28 □ □
29 □ □
30 □ □
31 □ □
32 □ □
33 □ □
34 □ □
35 □ □
36 □ □
37 □ □
38 □ □
39 □ □
40 □ □
41 □ □
42 □ □
43 □ □
44 □ □
45 □ □
46 □ □
47 □ □
48 □ □
49 □ □
50 □ □
51 □ □
52 □ □
53 □ □
54 □ □
55 □ □

Таблиця 1 Бланк для відповідей досліджуваних на запитальник тесту Кеттела Б

Прізвище, ім'я: **Дата:**

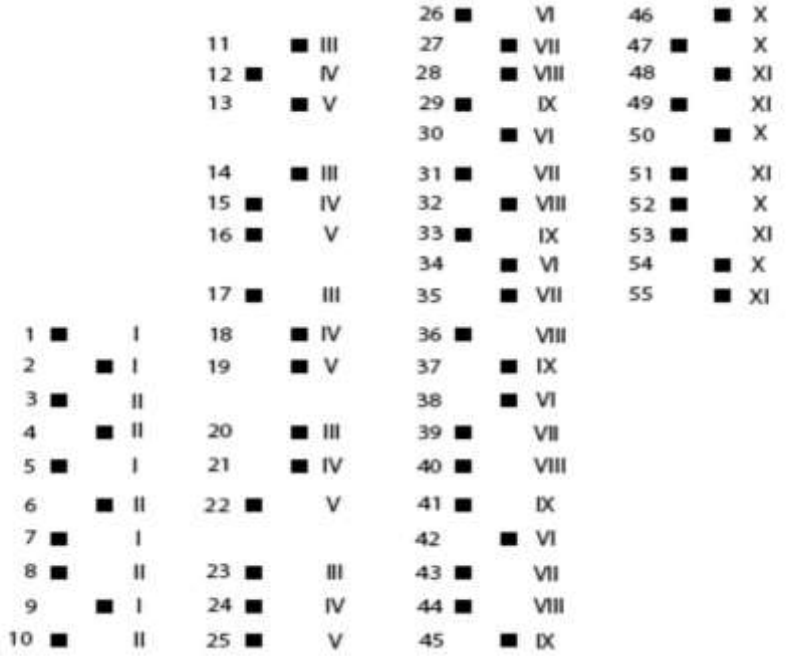
Частина 2

1 □ □
2 □ □
3 □ □
4 □ □
5 □ □
6 □ □
7 □ □
8 □ □
9 □ □
10 □ □
11 □ □
12 □ □
13 □ □
14 □ □
15 □ □
16 □ □
17 □ □
18 □ □
19 □ □
20 □ □
21 □ □
22 □ □
23 □ □
24 □ □
25 □ □
26 □ □
27 □ □
28 □ □
29 □ □
30 □ □
31 □ □
32 □ □
33 □ □
34 □ □
35 □ □
36 □ □
37 □ □
38 □ □
39 □ □
40 □ □
41 □ □
42 □ □
43 □ □
44 □ □
45 □ □
46 □ □
47 □ □
48 □ □
49 □ □
50 □ □
51 □ □
52 □ □
53 □ □
54 □ □
55 □ □

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI

Кожна риса особистості на шаблоні позначена цифрою, і ті відповіді, які збігаються з шаблоном, оцінюються в 1 бал. Потім всі бали, отримані за 1-у і 2-у частини опитувальника, підсумовуються для кожної риси особистості. Отримана сума балів являється попередньою оцінкою риси особистості. Вона записується в нижній частині бланка для відповідей (табл. 1 Б) проти відповідної риси особистості.

Таблиця 2 - Ключ до методики «Тест Кеттела»

Ключ виготовляється в точній відповідності з форматом бланків для відповідей піддослідних (табл. 1 А, Б) і при зміні шляхом його послідовного накладення на частину 1 і частину 2 бланка відповідей піддослідних.

Попередньо в ключі повинні бути прорізані наскрізні отвори в місцях, де маються чорні квадрати. Кожна така оцінка далі переводиться в стандартну 10-бальну, шляхом співвіднесення її з нормативними даними, перед-уявлення у вигляді таблиць, різних для дітей різної статі і віку (8-10 років і 11-12 років) (табл. 3). У відповідній статтю та віком досліджуваних таблиці знаходять для кожної риси особистості інтервал, який включає попередні оцінки, і співвідносять їх зі значенням нормативів, позначених в першому рядку таблиці. Кожен з них і є остаточна, або шкальна, оцінка виражена в одиницях 10-бальної шкали.

Таблиця 3 - Нормативні дані по дитячому варіанту особистісного тесту Кеттела

Норми для дівчаток 8-10 років											Норми для дівчаток 11-12 років										
Риси особистості	Бали в десятибальній шкалі										Риси особистості	Бали в десятибальній шкалі									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I	0-1	2-3	4	5	6	7	8	9	—	10	I	0-2	3	4	5	6	7	8	9	9	10
II	0	1	2	3-4	5	6	7	8	9	10	II	0	1	2	3	4-5	6	7	8	9	10
III	—	0	1	2	3	4	5-6	7-8	9	10	III	0	1	2	3-4	5	7	8	9	10	10
IV	—	0	1	2	3	4	5	7	8	8-10	IV	0-1	2	3	4	5	6	8	9	10	10
V	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9-10	V	0-1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
VI	0-1	2	3-4	5	6	7	8	—	9	10	VI	0	1	2	3	4	5	6-7	8	9	10
VII	0-1	2-3	4	5	6	7	8	—	9	10	VII	0-1	2	3	4	5-6	7	8	9	9	10
VIII	0-1	2	3-4	5	6	7	8	9	—	10	VIII	0-2	3	—	4	5	6	7	8	9	10
IX	—	0	1	2	3	4	5	6	7	8-10	IX	0	1	2	3	4	5	6-7	8	9	10
X	0-1	2	3-4	5	6	7	8	9	—	10	X	0	1	2	3	4	5	6-7	8	9	10
XI	—	0	1	2	3	4	5	6-7	8	9-10	XI	0	1	2-3	4	5	6	7	8	9	10

Текст особистісного опитувальника Кеттела для дівчаток. Частина 1

№	Лівий Варіант (Л)	Правий Варіант (П)
1	Ти швидко справляєшся зі своїми домашніми завданнями.	Ти довго виконуєш свої домашні завдання.
2	Якщо над тобою пожартували, ти трохи сердишся.	Якщо над тобою пожартували, ти сприймаєш це з гумором, і разом з усіма смієшся.
3	Ти впевнена, що майже все можеш робити так, як треба.	Ти переконана, що можеш впоратися тільки з деякими завданнями.
4	Ти часто здійснюєш помилки.	Ти майже не робиш помилок.
5	У тебе багато друзів.	У тебе мало друзів.
6	Інші дівчатка вміють робити більше, ніж ти.	Інші дівчатка вміють робити те ж саме, що й ти.
7	Ти завжди добре запам'ятовуєш імена людей.	Трапляється, що ти погано запам'ятовуєш імена людей.
8	Ти багато читаєш.	Більшість дівчат читають більше, ніж ти.
9	Коли вчитель вибирає іншу дівчинку для виконання роботи, яку ти хотіла б зробити сама, то тобі стає прикро.	Коли вчитель вибирає для виконання роботи, яку ти хотіла б зробити сама, іншу дівчинку, то ти швидко забуваєш про це і не ображаєшся.

№	Лівий Варіант (Л)	Правий Варіант (П)
10	Ти вважаєш, що твої пропозиції, ідеї, вигадки завжди хороші й правильні.	Ти вважаєш, що твої ідеї, пропозиції та вигадки не завжди правильні.
11	Ти зазвичай мовчазна.	Ти зазвичай балакуча.
12	Якщо мама на тебе сердиться, то вона не права.	Якщо мама на тебе сердиться, то у тебе виникає відчуття, що ти щось зробила неправильно.
13	Тобі сподобалося б більше займатися з книгами в бібліотеці.	Тобі більше сподобалося б бути капітаном дальнього плавання.
14	Ти можеш ввечері досить довго сидіти спокійно.	Ти не можеш увечері довго сидіти спокійно і починаєш совatися.
15	Якщо дівчинки розмовляють про якесь місце, яке ти добре знаєш, то ти теж включаєшся в розмову, перебиваючи їх.	Якщо дівчинки розмовляють про якесь знайоме тобі місці, то ти їх не перебиваєш і чекаєш, коли вони закінчать говорити.
16	Ти змогла б стати космонавткою.	Ти не змогла б стати космонавткою.
17	Твоя мама говорить, що ти занадто неспокійна і непосидюча.	Твоя мама говорить, що ти тиха і спокійна.
18	Ти більш охоче слухаєш, як розповідають інші.	Тобі більше подобається розповідати самій.
19	У вільний час ти краще почитала б книгу.	У вільний час ти краще б пограла в м'яч.
20	Ти завжди обережна у своїх рухах.	Буває так, що, бігаючи, ти зачіпаєш речі і інших людей.
21	Ти турбуєшся, що тебе можуть за щось покарати.	Тебе ніколи не хвилює те, що тебе за щось можуть покарати.
22	Коли ти виростеш, то тобі більше сподобалося б будувати будинки.	Коли ти виростеш, то тобі більше хотілося б стати пілотом або стюардесою.
23	Учитель часто робить тобі зауваження на уроках.	Учитель рідко робить тобі зауваження на уроках.
24	Коли твої друзі про щось сперечаються, то ти зазвичай втручаєшся в їх суперечку.	Коли твої друзі про щось сперечаються, то ти зазвичай мовчиш.

№	Лівий Варіант (Л)	Правий Варіант (П)
25	Ти можеш займатися, коли інші в класі розмовляють, сміються.	Ти не можеш займатися, коли інші в класі сміються або розмовляють.
26	Ти любиш слухати «Новини» по телевізору.	Коли починають передавати «Новини», ти не дивишся телевізор і віддаєш перевагу займатися чимось іншим.
27	Тебе ображають дорослі.	Дорослі тебе добре розуміють.
28	Ти спокійно переходиш вулицю там, де великий рух транспорту.	Ти трохи боїшся переходити вулицю там, де великий рух транспорту.
29	З тобою нерідко трапляються великі неприємності.	З тобою рідко трапляються великі неприємності.
30	Якщо ти знаєш відповідь, то відразу ж піднімаєш руку.	Якщо ти знаєш відповідь, то піднімеш руку і відповідаєш тільки тоді, коли тебе викличуть.
31	Коли в клас приходить новенька, то ти з нею знайомишся так само швидко, як і інші дівчата.	Коли в клас приходить новенька, то ти не поспішаєш знайомитися з нею і робиш це однією з останніх.
32	Охочіше ти стала б водієм якого-небудь транспорту (автобуса, тролейбуса, таксі).	Охочіше ти стала б лікарем.
33	Ти часто засмучуєшся, коли щось не виходить.	Ти рідко засмучуєшся, коли у тебе щось не виходить.
34	Коли хтось із дітей просить допомогти на контрольній роботі, то ти кажеш, щоб він робив все сам.	Коли хтось із товаришів просить йому допомогти під час контрольної, то ти допомагаєш, якщо не бачить учитель.
35	Дорослі не звертають на тебе увагу і розмовляють в твоїй присутності.	Дорослі в твоїй присутності звертають на тебе увагу і починають розмовляти з тобою.
36	Якщо ти чуєш сумну історію, то сльози навертаються на твої очі.	Якщо ти чуєш якусь сумну історію, то це ніяк не зачіпає тебе.
37	Більшість твоїх планів тобі вдається здійснити.	Більшу частину твоїх планів тобі не вдається здійснити так, як це було задумано.
38	Коли мама кличе тебе додому з вулиці, ти йдеш не відразу, але продовжуєш деякий час ще грати.	Коли мама кличе з вулиці додому, ти йдеш відразу ж.

№	Лівий Варіант (Л)	Правий Варіант (П)
39	Чи можеш ти, не соромлячись, встати в класі і перед усіма розповісти якусь історію.	Коли потрібно встати перед усім класом і що-небудь розповісти, то ти завжди боїшся і бентежишся.
40	Тобі подобається залишатися з маленькими дітьми.	Тобі не подобається залишатися з маленькими дітьми.
41	Буває так, що тобі самотньо і сумно.	Не буває так, щоб тобі було сумно і самотньо.
42	Уроки вдома ти робиш завжди в різний час дня.	Уроки вдома ти завжди робиш в один і той же час.
43	Тобі добре живеться.	Тобі погано живеться.
44	З великим задоволенням ти вирушила б за місто помилуватися красивою природою.	З великим задоволенням ти вирушила б на виставку нових товарів.
45	Якщо тобі роблять зауваження, лають, то ти не засмучуєшся, зберігаєш спокій і гарний настрій.	Якщо тобі роблять зауваження, лають, то ти сильно засмучуєшся.
46	Швидше тобі сподобалося б працювати на кондитерській фабриці.	Тобі швидше сподобалося б бути вчителькою.
47	Коли дівчата в класі шумлять, то ти сидиш тихо.	Коли дівчата в класі шумлять, то ти шумиш разом з ними.
48	Якщо тебе штовхають в автобусі, то ти не звертаєш на це увагу і вважаєш, що нічого особливого не сталося.	Коли тебе штовхають в автобусі, то ти злишся.
49	Тобі траплялося робити щось таке, чого не було б робити.	Тобі не траплялося робити такого, що не слід було б робити.
50	Ти віддаєш перевагу друзям, які люблять побалуватися, побігати, побешкетувати.	Ти віддаєш перевагу друзям, які поводяться серйозно.
51	Ти відчуваєш стан занепокоєння, роздратування, коли доводиться тихо чекати, поки щось почнеться.	Довге очікування чогось не приносить тобі ніякого занепокоєння.
52	Ти зараз охочіше б ходила до школи.	Ти зараз охочіше б поїхала подорожувати на автомобілі.

№	Лівий Варіант (Л)	Правий Варіант (П)
53	Буває, що ти злишся на всіх.	Ти завжди і всім задоволена.
54	Тобі б більше сподобався м'який, поблажливий учитель.	Тобі більше б сподобався, строгий вчитель.
55	В дома ти їси все, що тобі пропонують.	В дома ти їси тільки те, що тобі хочеться, і протестуєш, коли дають їжу, яку ти не любиш.

Частина 2

№	Лівий Варіант (Л)	Правий Варіант (П)
1	До тебе майже всі добре ставляться.	До тебе добре ставляться тільки деякі люди.
2	Коли ти вранці прокидаєшся, то відчуваєш себе сонною і млявою.	Коли ти вранці прокидаєшся, то відчуваєш себе бадьорою і веселою.
3	Ти звичайно закінчуєш свою роботу швидше, ніж інші.	Ти звичайно закінчуєш свою роботу після того, як інші її виконають.
4	Ти іноді буваєш невпевненою в собі.	Ти завжди впевнена в собі.
5	Ти завжди радієш, коли бачиш своїх шкільних друзів.	Іноді тобі не хочеться нікого бачити.
6	Тобі мама каже, що ти занадто повільна.	Тобі мама каже, що ти все робиш швидко.
7	Іншим дітям подобається те, що ти пропонуєш.	Іншим дітям не завжди подобається те, що ти пропонуєш.
8	У школі ти виконуєш все точно так, як вимагають.	У школі багато твої однокласники краще виконують вимоги, ніж ти.
9	Ти думаєш, що всі діти намагаються тебе перехитрити.	Ти думаєш, що всі діти не намагаються це робити і ставляться до тебе по-дружньому.
10	Ти завжди все робиш добре.	Бувають дні, коли у тебе нічого не виходить.
11	Під час уроку ти сидиш спокійно.	Під час уроку ти любиш покрутитися.
12	Ти іноді заперечуєш своїй мамі.	Ти завжди погоджуєшся зі своєю мамою, побоюючись її.

№	Лівий Варіант (Л)	Правий Варіант (П)
13	Тобі більше подобається кататися на лижах в парку, в лісі.	Тобі більше подобається кататися на лижах з гір.
14	Ти вважаєш, що ти завжди ввічлива.	Ти вважаєш, що іноді буваєш недостатньо ввічливою.
15	Кажуть, що з тобою важко домовитися, ти любиш наполягати на своєму.	Кажуть, що з тобою легко мати справу, ти поступаєшся, йдеш назустріч іншим.
16	Ти обмінювалася з ким-небудь з дівчат своїми речами.	Ти цього ніколи не робила.
17	Тобі хочеться іноді бути неслухняною.	У тебе ніколи не виникає бажання бути неслухняною.
18	Твоя мама все робить краще, ніж ти.	Часто твої пропозиції бувають краще, ніж мамині.
19	Якби ти була дикою твариною, то швидше захотіла б стати швидкісним конем.	Якби ти була дикою твариною, то швидше захотіла б стати тигрицею.
20	Коли тобі повідомляють приємну новину, ти спокійно радієш.	Коли тобі повідомляють приємну новину, тобі хочеться стрибати від радості.
21	Якщо хтось до тебе ставиться не дуже добре, то ти не ображаєшся і прощаєш йому це.	Якщо хтось ставиться до тебе недобре, то ти так само ставишся до нього.
22	Тобі більше сподобалося б в басейні плавати.	Тобі більше сподобалося б в басейні пірнати з вишки.
23	Учитель каже, що ти недостатньо уважна і допускаєш багато помилок в зошиті.	Учитель каже, що ти завжди достатньо уважна і не допускаєш помилок в зошиті.
24	У суперечках ти у що б то не стало прагнеш довести іншим свою правоту.	У суперечках ти не прагнеш доводити свою правоту і спокійно поступаєшся іншим.
25	Ти краще послухала б яку-небудь історію про війну.	Ти краще послухала б історію з життя тварин.
26	Ти завжди допомагаєш новим учням, які прийшли до вас у клас.	Зазвичай новим учням у вашому класі допомагають інші, а не ти.

№	Лівий Варіант (Л)	Правий Варіант (П)
27	Про свої неприємності ти довго не можеш забути.	Ти швидко забуваєш про свої неприємності.
28	Тобі більше сподобалося б шити вбрання.	Тобі більше сподобалося б бути балериною.
29	Якщо мама тебе насварила, ти стаєш сумною.	Якщо мама тебе насварила, то у тебе майже ніколи не псується настрій.
30	Ти завжди збираєш свій портфель з вечора.	Буває так, що ти збираєш свій портфель тільки вранці, перед самим відходом до школи.
31	Тебе вчитель часто хвалить.	Учитель тебе хвалить дуже рідко.
32	Ти спокійно можеш доторкнутися до павука.	Павук тобі дуже неприємний, і ти не в змозі до нього доторкнутися.
33	Ти часто ображаєшся.	Трапляється дуже рідко, щоб ти на кого-небудь ображалася.
34	Коли батьки говорять, що тобі пора спати, ти відразу ж йдеш в ліжко.	Коли батьки говорять, що тобі пора спати, ти йдеш в ліжко не відразу і продовжуєш грати.
35	Ти завжди бентежишся, коли доводиться розмовляти з незнайомими людьми.	Ти майже ніколи не бентежишся, коли тобі доводиться розмовляти з незнайомими людьми.
36	Ти швидше воліла б стати художником.	Ти швидше воліла б бути хорошим перукарем.
37	У тебе все вдало виходить.	У тебе бувають невдачі.
38	Якщо ти не зрозуміла умову завдання, ти звертаєшся за роз'ясненням до кого-небудь із дівчат.	Якщо ти не зрозуміла умову задачі, то ти звертаєшся за роз'ясненням до вчителя.
39	Ти можеш розповідати смішні історії так, щоб всі сміялися.	Ти не можеш розповідати смішні історії так, щоб всі сміялися.
40	Після уроку тобі завжди хочеться деякий час побувати біля вчителя.	Після уроку тобі завжди хочеться швидше вийти з класу і погуляти в коридорі.
41	Іноді ти сидиш без діла і відчуваєш себе погано.	Такого з тобою ніколи не буває.

№	Лівий Варіант (Л)	Правий Варіант (П)
42	По дорозі зі школи додому ти зупиняєшся погратися.	По дорозі зі школи ти не зупиняєшся погратися і відразу йдеш додому.
43	Твої батьки завжди вислуховують тебе.	Твої батьки часто сильно зайняті і не вислуховують тебе.
44	Коли ти не можеш вийти з дому, то тобі буває від цього сумно.	Коли ти не можеш вийти з дому, то це тебе не засмучує.
45	У тебе мало труднощів у житті.	У тебе багато труднощів у житті.
46	У вільний час ти краще пішла б у кіно.	У вільний час ти краще пішла б садити квіти і дерева у дворі.
47	Ти більш охоче розповіси мамі про свої шкільні справах.	Ти більш охоче розповіси мамі про прогулянці, екскурсії.
48	Якщо друзі беруть твої речі без дозволу, то ти вважаєш, що в цьому немає нічого особливого.	Якщо друзі беруть твої речі без дозволу, то ти сердишся на них за це.
49	Ти звичайно здригаєшся при несподіваному звуці.	Ти просто озираєшся при несподіваному звуці.
50	Тобі більше подобається, коли ви з дівчатками розповідаєте щось один одному.	Тобі більше подобається грати з дівчатками в щось.
51	Ти підвищуєш голос в розмові, коли схвильована.	Ти завжди розмовляєш спокійно.
52	Ти більш охоче пішла б на урок.	Ти більш охоче подивилася б виступ фігуристів.
53	Якщо ти слухаєш радіо або дивишся телевізор, то тобі заважають сторонні розмови.	Якщо ти слухаєш радіо або дивишся телевізор, то ти не помічаєш сторонніх розмов.
54	Тобі буває в школі важко.	Тобі в школі завжди легко.
55	Якщо тебе вдома чимось розлютили, то ти спокійно виходиш з кімнати.	Якщо тебе вдома чимось розлютили, то виходячи з кімнати, ти можеш грюкнути дверима.

Шкала Самоповаги Розенберга

Шкала Розенберга – це класичний одномірний інструмент, розроблений для вимірювання загальної (глобальної) самооцінки. Це означає, що вона оцінює не конкретні аспекти (наприклад, оцінку своїх здібностей на роботі чи зовнішнього вигляду), а загальне, емоційне ставлення людини до себе як до особистості.

Питання:

1. В цілому, я задоволений собою.
2. Я відчуваю, що маю багато хороших якостей.
3. В цілому, я схильний вважати себе невдахою.
4. Я здатний робити речі так само добре, як і більшість інших людей.
5. Я відчуваю, що не маю чим пишатися.
6. Я маю позитивне ставлення до себе.
7. Загалом я задоволений своєю особистістю.
8. Я хотів би мати більше поваги до себе.
9. Іноді я відчуваю себе нікчемним.
10. Іноді я думаю, що я нічого не вартий.

Система Оцінювання:

4 – Цілком згоден

3 – Швидше згоден

2 – Швидше не згоден

1 – Цілком не згоден

Для отримання остаточного результату застосовується ключ:

Прямі твердження (1, 2, 4, 6, 7): Бали відповідають обраній відповіді (4 бали за "Цілком згоден", 1 за "Цілком не згоден").

Обернені твердження (3, 5, 8, 9, 10): Бали інвертуються (обертаються) таким чином, щоб відповідь, яка вказує на низьку самооцінку, давала низький бал.

– Цілком згоден 1 бал

– Швидше згоден 2 бали

– Швидше не згоден 3 бали

– Цілком не згоден 4 бали

Фінальний бал: Сума балів по всіх 10 пунктах.

Діапазон: від 10 до 40 балів.

Інтерпретація Результатів:

30-40 балів: Високий рівень самоповаги (здорова, стійка самооцінка).

20-29 балів: Середній рівень самоповаги (нормальний, з помірними коливаннями).

Нижче 20 балів: Низький рівень самоповаги (проблеми із самосприйняттям, відчуття невдачі, необхідність уваги до психологічного стану).

Шкали загальної самоефективності Лайкерта

Шкала загальної самоефективності (General Self-Efficacy Scale, GSES), також відома як Німецька шкала самоефективності, є психологічним інструментом, призначеним для вимірювання оптимістичного самопереконання людини у своїй здатності ефективно долати стресові та складні ситуації, а також здатність досягати цілей. Питання:

1. Якщо я докладаю достатньо зусиль, то завжди можу вирішити складні проблеми.

2. Я можу знайти вихід майже з будь-якої ситуації, якщо докладу потрібних зусиль.

3. Я впевнений, що можу впоратися з несподіваними подіями.

4. Завдяки своїм здібностям, я знаю, як впоратися з непередбаченими ситуаціями.

5. Якщо я стикаюся з труднощами, я зазвичай знаходжу кілька способів їх вирішення.

6. Незалежно від того, що трапляється, я зазвичай можу керувати ситуацією.

7. Я можу за необхідності виконати кілька справ одночасно.

8. Я здатний знайти спосіб подолати більшість проблем, що виникають.

9. Якщо щось іде не так, я все одно можу впоратися.

10. Я впевнений, що можу досягти своїх цілей, навіть якщо виникають труднощі.

Тип відповіді

Усі 10 тверджень оцінюються за 4-бальною шкалою Лайкерта:

1 – зовсім не відповідає

2 – скоріше не відповідає

3 – скоріше відповідає

4 – повністю відповідає

Усі пункти є позитивними. Зворотного кодування немає (жоден пункт не оцінюється навпаки). Сумуються відповіді на всі 10 пунктів: Загальний бал = сума відповідей на 10 тверджень. Діапазон: 10–40 балів. Офіційні порогові значення автори не встановлювали – інтерпретація будується на середніх вибіркових значеннях у конкретній популяції.

10–24 – нижчий рівень самоефективності

25–29 – середній рівень

30–40 – високий рівень

Додаток Б

Вікові групи					
		Частота	Проценты	Валидный процент	Накопленный процент
Валидные	Молодші школяри (6-9 років)	18	24,3	24,3	24,3
	Підлітки (10-14 років)	33	44,6	44,6	68,9
	Старші підлітки (15-18 років)	23	31,1	31,1	100,0
	Всего	74	100,0	100,0	

Корреляции									
			Середня успішність	Швидкість опанування рухів	Артістізм виконання	Шкала самооцінки Розенберга	Шкала Загальної самоефективності	I. Екстраверсія	II. Впевненість у собі
Ро Спирмена	Середня успішність	Коэффициент корреляции	1,000	,909**	,878**	,048	,194	-,068	,030
		знач. (двухсторонняя)	.	,000	,000	,850	,440	,789	,907
		N	18	18	18	18	18	18	18
	Швидкість опанування рухів	Коэффициент корреляции	,909**	1,000	,628**	-,005	,140	-,087	,063
		знач. (двухсторонняя)	,000	.	,005	,983	,579	,731	,804
		N	18	18	18	18	18	18	18

	Артістізм виконання	Коэффициент корреляции	,878**	,628**	1,000	,185	,342	-,005	,012
		знач. (двухсторонняя)	,000	,005	.	,462	,165	,983	,964
		N	18	18	18	18	18	18	18
	Шкала самооцінки Розенберга	Коэффициент корреляции	,048	-,005	,185	1,000	,650**	,408	,410
		знач. (двухсторонняя)	,850	,983	,462	.	,004	,093	,091
		N	18	18	18	18	18	18	18
	Шкала Загальної самоефективності	Коэффициент корреляции	,194	,140	,342	,650**	1,000	,575*	,620**
		знач. (двухсторонняя)	,440	,579	,165	,004	.	,013	,006
		N	18	18	18	18	18	18	18
	I. Екстраверсія	Коэффициент корреляции	-,068	-,087	-,005	,408	,575*	1,000	,471*
		знач. (двухсторонняя)	,789	,731	,983	,093	,013	.	,048
		N	18	18	18	18	18	18	18
	II. Впевненість у собі	Коэффициент корреляции	,030	,063	,012	,410	,620**	,471*	1,000
		знач. (двухсторонняя)	,907	,804	,964	,091	,006	,048	.
		N	18	18	18	18	18	18	18

	III. Емоційна незбудливість	Коэффициент корреляции	,102	,128	,015	-,354	-,319	-,556*	-,390
		знач. (двухсторонняя)	,686	,612	,954	,150	,198	,016	,110
		N	18	18	18	18	18	18	18
	IV. Незалежність	Коэффициент корреляции	,436	,413	,409	,089	,190	-,184	,146
		знач. (двухсторонняя)	,070	,089	,092	,725	,451	,466	,564
		N	18	18	18	18	18	18	18
	V. Розсудливість	Коэффициент корреляции	-,030	,077	-,140	-,638**	-,192	-,380	-,206
		знач. (двухсторонняя)	,905	,761	,578	,004	,445	,119	,412
		N	18	18	18	18	18	18	18
	VI. Сумлінність	Коэффициент корреляции	-,031	,081	-,075	,015	,174	,019	,081
		знач. (двухсторонняя)	,904	,750	,766	,953	,491	,941	,750
		N	18	18	18	18	18	18	18
	VII. Сміливість	Коэффициент корреляции	,188	,270	,221	,223	,582*	,240	-,030
		знач. (двухсторонняя)	,455	,279	,379	,375	,011	,337	,905
		N	18	18	18	18	18	18	18

	VIII. Практичність	Коэффициент корреляции	,147	,186	,167	,408	,410	-,211	,122
		знач. (двухсторонняя)	,561	,460	,508	,093	,091	,401	,631
		N	18	18	18	18	18	18	18
	IX. Оптимізм	Коэффициент корреляции	,087	,234	-,115	-,761**	-,587*	-,548*	-,355
		знач. (двухсторонняя)	,732	,351	,650	,000	,010	,018	,148
		N	18	18	18	18	18	18	18
	X. Самоконтроль	Коэффициент корреляции	-,315	-,312	-,144	,346	,499*	,335	,418
		знач. (двухсторонняя)	,204	,208	,568	,159	,035	,174	,085
		N	18	18	18	18	18	18	18
	XI. Незворушність	Коэффициент корреляции	,599**	,609**	,457	-,189	-,190	-,418	-,445
		знач. (двухсторонняя)	,009	,007	,057	,453	,451	,084	,064
		N	18	18	18	18	18	18	18

Корреляции									
			III. Емоційна незбудливість	IV. Незалежність	V. Розсудливість	VI. Сумлінність	VII. Сміливість	VIII. Практичність	IX. Оптимізм
Ро Спирмена	Середня успішність	Коэффициент корреляции	,102	,436	-,030	-,031	,188	,147	,087
		знач. (двухсторонняя)	,686	,070	,905	,904	,455	,561	,732
		N	18	18	18	18	18	18	18
	Швидкість опанування рухів	Коэффициент корреляции	,128	,413	,077	,081	,270	,186	,234
		знач. (двухсторонняя)	,612	,089	,761	,750	,279	,460	,351
		N	18	18	18	18	18	18	18
	Артістізм виконання	Коэффициент корреляции	,015	,409	-,140	-,075	,221	,167	-,115
		знач. (двухсторонняя)	,954	,092	,578	,766	,379	,508	,650
		N	18	18	18	18	18	18	18
	Шкала самооцінки Розенберга	Коэффициент корреляции	-,354	,089	-,638**	,015	,223	,408	-,761**
		знач. (двухсторонняя)	,150	,725	,004	,953	,375	,093	,000
		N	18	18	18	18	18	18	18

	Шкала Загальної самоефективності	Коэффициент корреляции	-,319	,190	-,192	,174	,582*	,410	-,587*
		знач. (двухсторонняя)	,198	,451	,445	,491	,011	,091	,010
		N	18	18	18	18	18	18	18
	I. Екстраверсія	Коэффициент корреляции	-,556*	-,184	-,380	,019	,240	-,211	-,548*
		знач. (двухсторонняя)	,016	,466	,119	,941	,337	,401	,018
		N	18	18	18	18	18	18	18
	II. Впевненість у собі	Коэффициент корреляции	-,390	,146	-,206	,081	-,030	,122	-,355
		знач. (двухсторонняя)	,110	,564	,412	,750	,905	,631	,148
		N	18	18	18	18	18	18	18
	III. Емоційна незбудливість	Коэффициент корреляции	1,000	,528*	,376	,108	-,020	,144	,346
		знач. (двухсторонняя)	.	,024	,124	,670	,938	,569	,159
		N	18	18	18	18	18	18	18
	IV. Незалежність	Коэффициент корреляции	,528*	1,000	-,165	,408	-,077	,038	,126
		знач. (двухсторонняя)	,024	.	,512	,093	,760	,880	,619
		N	18	18	18	18	18	18	18

	V. Розсудливість	Коэффициент корреляции	,376	-,165	1,000	-,147	,273	,216	,474*
		знач. (двухсторонняя)	,124	,512	.	,560	,274	,389	,047
		N	18	18	18	18	18	18	18
	VI. Сумлінність	Коэффициент корреляции	,108	,408	-,147	1,000	,048	-,041	,112
		знач. (двухсторонняя)	,670	,093	,560	.	,849	,873	,658
		N	18	18	18	18	18	18	18
	VII. Сміливість	Коэффициент корреляции	-,020	-,077	,273	,048	1,000	,443	-,258
		знач. (двухсторонняя)	,938	,760	,274	,849	.	,065	,302
		N	18	18	18	18	18	18	18
	VIII. Практичність	Коэффициент корреляции	,144	,038	,216	-,041	,443	1,000	-,180
		знач. (двухсторонняя)	,569	,880	,389	,873	,065	.	,475
		N	18	18	18	18	18	18	18
	IX. Оптимізм	Коэффициент корреляции	,346	,126	,474*	,112	-,258	-,180	1,000
		знач. (двухсторонняя)	,159	,619	,047	,658	,302	,475	.
		N	18	18	18	18	18	18	18

	X. Самоконтроль	Коэффициент корреляции	-,322	-,391	,107	-,089	,443	,295	-,455
		знач. (двухсторонняя)	,193	,109	,673	,725	,066	,234	,058
		N	18	18	18	18	18	18	18
	XI. Незворушність	Коэффициент корреляции	,409	,559*	,173	,098	,053	,085	,408
		знач. (двухсторонняя)	,092	,016	,493	,698	,835	,738	,093
		N	18	18	18	18	18	18	18

Корреляции

			X. Самоконтроль	XI. Незворушність
Ро Спирмена	Середня успішність	Коэффициент корреляции	-,315	,599**
		знач. (двухсторонняя)	,204	,009
		N	18	18
	Швидкість опанування рухів	Коэффициент корреляции	-,312	,609**
		знач. (двухсторонняя)	,208	,007
		N	18	18
	Артістізм виконання	Коэффициент корреляции	-,144	,457
		знач. (двухсторонняя)	,568	,057
		N	18	18

	Шкала самооцінки Розенберга	Коэффициент корреляции	,346	-,189
		знач. (двухсторонняя)	,159	,453
		N	18	18
	Шкала Загальної самоефективності	Коэффициент корреляции	,499*	-,190
		знач. (двухсторонняя)	,035	,451
		N	18	18
	I. Екстраверсія	Коэффициент корреляции	,335	-,418
		знач. (двухсторонняя)	,174	,084
		N	18	18
	II. Впевненість у собі	Коэффициент корреляции	,418	-,445
		знач. (двухсторонняя)	,085	,064
		N	18	18
	III. Емоційна незбудливість	Коэффициент корреляции	-,322	,409
		знач. (двухсторонняя)	,193	,092
		N	18	18
	IV. Незалежність	Коэффициент корреляции	-,391	,559*
		знач. (двухсторонняя)	,109	,016
		N	18	18
	V. Розсудливість	Коэффициент корреляции	,107	,173
		знач. (двухсторонняя)	,673	,493
		N	18	18
	VI. Сумлінність	Коэффициент корреляции	-,089	,098

		знач. (двухсторонняя)	,725	,698
		N	18	18
	VII. Сміливість	Коэффициент корреляции	,443	,053
		знач. (двухсторонняя)	,066	,835
		N	18	18
	VIII. Практичність	Коэффициент корреляции	,295	,085
		знач. (двухсторонняя)	,234	,738
		N	18	18
	IX. Оптимізм	Коэффициент корреляции	-,455	,408
		знач. (двухсторонняя)	,058	,093
		N	18	18
	X. Самоконтроль	Коэффициент корреляции	1,000	-,642**
		знач. (двухсторонняя)	.	,004
		N	18	18
	XI. Незворушність	Коэффициент корреляции	-,642**	1,000
		знач. (двухсторонняя)	,004	.
		N	18	18

Корреляции									
			Середня успішність	Швидкість опанування рухів	Артістізм виконання	Шкала самооцінки Розенберга	Шкала Загальної самоефективності	I. Екстраверсія	II. Впевненість у собі
Ро Спирмена	Середня успішність	Коэффициент корреляции	1,000	,957**	,883**	-,042	-,016	-,025	-,007
		знач. (двухсторонняя)	.	,000	,000	,849	,944	,910	,974
		N	23	23	23	23	23	23	23
	Швидкість опанування рухів	Коэффициент корреляции	,957**	1,000	,729**	-,124	-,098	-,026	-,061
		знач. (двухсторонняя)	,000	.	,000	,574	,655	,905	,783
		N	23	23	23	23	23	23	23
	Артістізм виконання	Коэффициент корреляции	,883**	,729**	1,000	,161	,140	,043	,157
		знач. (двухсторонняя)	,000	,000	.	,464	,524	,844	,473
		N	23	23	23	23	23	23	23
	Шкала самооцінки Розенберга	Коэффициент корреляции	-,042	-,124	,161	1,000	,658**	,430*	,647**
		знач. (двухсторонняя)	,849	,574	,464	.	,001	,040	,001
		N	23	23	23	23	23	23	23

	Шкала Загальної самоефективності	Коэффициент корреляции	-,016	-,098	,140	,658**	1,000	,223	,417*
		знач. (двухсторонняя)	,944	,655	,524	,001	.	,306	,048
		N	23	23	23	23	23	23	23
	I. Екстраверсія	Коэффициент корреляции	-,025	-,026	,043	,430*	,223	1,000	,654**
		знач. (двухсторонняя)	,910	,905	,844	,040	,306	.	,001
		N	23	23	23	23	23	23	23
	II. Впевненість у собі	Коэффициент корреляции	-,007	-,061	,157	,647**	,417*	,654**	1,000
		знач. (двухсторонняя)	,974	,783	,473	,001	,048	,001	.
		N	23	23	23	23	23	23	23
	III. Емоційна незбудливість	Коэффициент корреляции	-,068	-,076	-,069	-,122	-,082	-,319	-,531**
		знач. (двухсторонняя)	,757	,731	,754	,579	,710	,138	,009
		N	23	23	23	23	23	23	23
	IV. Незалежність	Коэффициент корреляции	-,073	-,184	,095	,152	,157	-,079	,072
		знач. (двухсторонняя)	,741	,402	,666	,488	,474	,719	,745
		N	23	23	23	23	23	23	23

	V. Розсудливість	Коэффициент корреляции	,093	,048	,044	-,038	,368	-,105	-,011
		знач. (двухсторонняя)	,674	,829	,842	,862	,084	,635	,961
		N	23	23	23	23	23	23	23
	VI. Сумлінність	Коэффициент корреляции	,348	,372	,210	-,208	-,097	-,496*	-,260
		знач. (двухсторонняя)	,104	,080	,337	,340	,659	,016	,231
		N	23	23	23	23	23	23	23
	VII. Сміливість	Коэффициент корреляции	-,158	-,128	-,126	,595**	,405	,618**	,633**
		знач. (двухсторонняя)	,473	,562	,568	,003	,055	,002	,001
		N	23	23	23	23	23	23	23
	VIII. Практичність	Коэффициент корреляции	,033	-,069	,201	,074	,330	-,147	,043
		знач. (двухсторонняя)	,881	,754	,359	,737	,125	,505	,846
		N	23	23	23	23	23	23	23
	IX. Оптимізм	Коэффициент корреляции	,018	,014	-,067	-,556**	-,204	-,749**	-,756**
		знач. (двухсторонняя)	,936	,950	,763	,006	,350	,000	,000
		N	23	23	23	23	23	23	23

	X. Самоконтроль	Коэффициент корреляции	-,167	-,290	,065	,373	,121	,114	,668**
		знач. (двухсторонняя)	,446	,180	,769	,080	,582	,604	,001
		N	23	23	23	23	23	23	23
	XI. Незворушність	Коэффициент корреляции	-,124	-,143	-,131	-,206	-,098	-,289	-,541**
		знач. (двухсторонняя)	,573	,515	,552	,345	,658	,181	,008
		N	23	23	23	23	23	23	23

Корреляции

			III. Емоційна незбудливість	IV. Незалежність	V. Розсудливість	VI. Сумлінність	VII. Сміливість	VIII. Практичність	IX. Оптимізм
Ро Спирмена	Середня успішність	Коэффициент корреляции	-,068	-,073	,093	,348	-,158	,033	,018
		знач. (двухсторонняя)	,757	,741	,674	,104	,473	,881	,936
		N	23	23	23	23	23	23	23
	Швидкість опанування рухів	Коэффициент корреляции	-,076	-,184	,048	,372	-,128	-,069	,014
		знач. (двухсторонняя)	,731	,402	,829	,080	,562	,754	,950

		N	23	23	23	23	23	23	23
	Артістізм виконання	Коэффициент корреляции	-,069	,095	,044	,210	-,126	,201	-,067
		знач. (двухсторонняя)	,754	,666	,842	,337	,568	,359	,763
		N	23	23	23	23	23	23	23
	Шкала самооцінки Розенберга	Коэффициент корреляции	-,122	,152	-,038	-,208	,595**	,074	-,556**
		знач. (двухсторонняя)	,579	,488	,862	,340	,003	,737	,006
		N	23	23	23	23	23	23	23
	Шкала Загальної самоефективності	Коэффициент корреляции	-,082	,157	,368	-,097	,405	,330	-,204
		знач. (двухсторонняя)	,710	,474	,084	,659	,055	,125	,350
		N	23	23	23	23	23	23	23
	I. Екстраверсія	Коэффициент корреляции	-,319	-,079	-,105	-,496*	,618**	-,147	-,749**
		знач. (двухсторонняя)	,138	,719	,635	,016	,002	,505	,000
		N	23	23	23	23	23	23	23
	II. Впевненість у собі	Коэффициент корреляции	-,531**	,072	-,011	-,260	,633**	,043	-,756**
		знач. (двухсторонняя)	,009	,745	,961	,231	,001	,846	,000

		N	23	23	23	23	23	23	23
	III. Емоційна незбудливість	Коэффициент корреляции	1,000	,344	,183	,046	-,438*	,053	,334
		знач. (двухсторонняя)	.	,108	,402	,835	,037	,809	,120
		N	23	23	23	23	23	23	23
	IV. Незалежність	Коэффициент корреляции	,344	1,000	,304	-,101	-,173	-,268	-,107
		знач. (двухсторонняя)	,108	.	,158	,646	,430	,216	,626
		N	23	23	23	23	23	23	23
	V. Розсудливість	Коэффициент корреляции	,183	,304	1,000	-,140	-,306	,002	,079
		знач. (двухсторонняя)	,402	,158	.	,523	,156	,992	,720
		N	23	23	23	23	23	23	23
	VI. Сумлінність	Коэффициент корреляции	,046	-,101	-,140	1,000	-,009	,003	,493*
		знач. (двухсторонняя)	,835	,646	,523	.	,968	,988	,017
		N	23	23	23	23	23	23	23
	VII. Сміливість	Коэффициент корреляции	-,438*	-,173	-,306	-,009	1,000	-,224	-,562**
		знач. (двухсторонняя)	,037	,430	,156	,968	.	,303	,005

		N	23	23	23	23	23	23	23
	VIII. Практичність	Коэффициент корреляции	,053	-,268	,002	,003	-,224	1,000	,203
		знач. (двухсторонняя)	,809	,216	,992	,988	,303	.	,353
		N	23	23	23	23	23	23	23
	IX. Оптимізм	Коэффициент корреляции	,334	-,107	,079	,493*	-,562**	,203	1,000
		знач. (двухсторонняя)	,120	,626	,720	,017	,005	,353	.
		N	23	23	23	23	23	23	23
	X. Самоконтроль	Коэффициент корреляции	-,270	,222	,010	,012	,223	,220	-,369
		знач. (двухсторонняя)	,213	,308	,963	,955	,306	,313	,083
		N	23	23	23	23	23	23	23
	XI. Незворушність	Коэффициент корреляции	,433*	,303	-,066	-,069	-,214	-,160	,481*
		знач. (двухсторонняя)	,039	,160	,766	,756	,326	,465	,020
		N	23	23	23	23	23	23	23

Корреляции				
			X. Самоконтроль	XI. Незворушність
Ро Спирмена	Середня успішність	Коэффициент корреляции	-,167	-,124
		знач. (двухсторонняя)	,446	,573
		N	23	23
	Швидкість опанування рухів	Коэффициент корреляции	-,290	-,143
		знач. (двухсторонняя)	,180	,515
		N	23	23
	Артістізм виконання	Коэффициент корреляции	,065	-,131
		знач. (двухсторонняя)	,769	,552
		N	23	23
	Шкала самооцінки Розенберга	Коэффициент корреляции	,373	-,206
		знач. (двухсторонняя)	,080	,345
		N	23	23
	Шкала Загальної самоефективності	Коэффициент корреляции	,121	-,098
		знач. (двухсторонняя)	,582	,658
		N	23	23
	I. Екстраверсія	Коэффициент корреляции	,114	-,289
		знач. (двухсторонняя)	,604	,181
		N	23	23
	II. Впевненість у собі	Коэффициент корреляции	,668**	-,541**

		знач. (двухсторонняя)	,001	,008
		N	23	23
	III. Емоційна незбудливість	Коэффициент корреляции	-,270	,433*
		знач. (двухсторонняя)	,213	,039
		N	23	23
	IV. Незалежність	Коэффициент корреляции	,222	,303
		знач. (двухсторонняя)	,308	,160
		N	23	23
	V. Розсудливість	Коэффициент корреляции	,010	-,066
		знач. (двухсторонняя)	,963	,766
		N	23	23
	VI. Сумлінність	Коэффициент корреляции	,012	-,069
		знач. (двухсторонняя)	,955	,756
		N	23	23
	VII. Сміливість	Коэффициент корреляции	,223	-,214
		знач. (двухсторонняя)	,306	,326
		N	23	23
	VIII. Практичність	Коэффициент корреляции	,220	-,160
		знач. (двухсторонняя)	,313	,465
		N	23	23
	IX. Оптимізм	Коэффициент корреляции	-,369	,481*
		знач. (двухсторонняя)	,083	,020
		N	23	23

	X. Самоконтроль	Коэффициент корреляции	1,000	-,483*
		знач. (двухсторонняя)	.	,020
		N	23	23
	XI. Незворушність	Коэффициент корреляции	-,483*	1,000
		знач. (двухсторонняя)	,020	.
		N	23	23

Корреляции

			Середня успішність	Швидкість опанування рухів	Артістізм виконання	Шкала самооцінки Розенберга	Шкала Загальної самоефективності	I. Екстраверсія	II. Впевненість у собі
Ро Спирмена	Середня успішність	Коэффициент корреляции	1,000	,957**	,883**	-,042	-,016	-,025	-,007
		знач. (двухсторонняя)	.	,000	,000	,849	,944	,910	,974
		N	23	23	23	23	23	23	23
	Швидкість опанування рухів	Коэффициент корреляции	,957**	1,000	,729**	-,124	-,098	-,026	-,061
		знач. (двухсторонняя)	,000	.	,000	,574	,655	,905	,783
		N	23	23	23	23	23	23	23
	Артістізм виконання	Коэффициент корреляции	,883**	,729**	1,000	,161	,140	,043	,157

		знач. (двухсторонняя)	,000	,000	.	,464	,524	,844	,473
		N	23	23	23	23	23	23	23
	Шкала самооцінки Розенберга	Коэффициент корреляции	-,042	-,124	,161	1,000	,658**	,430*	,647**
		знач. (двухсторонняя)	,849	,574	,464	.	,001	,040	,001
		N	23	23	23	23	23	23	23
	Шкала Загальної самоефективності	Коэффициент корреляции	-,016	-,098	,140	,658**	1,000	,223	,417*
		знач. (двухсторонняя)	,944	,655	,524	,001	.	,306	,048
		N	23	23	23	23	23	23	23
	I. Екстраверсія	Коэффициент корреляции	-,025	-,026	,043	,430*	,223	1,000	,654**
		знач. (двухсторонняя)	,910	,905	,844	,040	,306	.	,001
		N	23	23	23	23	23	23	23
	II. Впевненість у собі	Коэффициент корреляции	-,007	-,061	,157	,647**	,417*	,654**	1,000
		знач. (двухсторонняя)	,974	,783	,473	,001	,048	,001	.
		N	23	23	23	23	23	23	23
	III. Емоційна незбудливіс	Коэффициент корреляции	-,068	-,076	-,069	-,122	-,082	-,319	-,531**

	ть	знач. (двухсторонняя)	,757	,731	,754	,579	,710	,138	,009
		N	23	23	23	23	23	23	23
	IV. Незалежність	Коэффициент корреляции	-,073	-,184	,095	,152	,157	-,079	,072
		знач. (двухсторонняя)	,741	,402	,666	,488	,474	,719	,745
		N	23	23	23	23	23	23	23
	V. Розсудливість	Коэффициент корреляции	,093	,048	,044	-,038	,368	-,105	-,011
		знач. (двухсторонняя)	,674	,829	,842	,862	,084	,635	,961
		N	23	23	23	23	23	23	23
	VI. Сумлінність	Коэффициент корреляции	,348	,372	,210	-,208	-,097	-,496*	-,260
		знач. (двухсторонняя)	,104	,080	,337	,340	,659	,016	,231
		N	23	23	23	23	23	23	23
	VII. Сміливість	Коэффициент корреляции	-,158	-,128	-,126	,595**	,405	,618**	,633**
		знач. (двухсторонняя)	,473	,562	,568	,003	,055	,002	,001
		N	23	23	23	23	23	23	23
	VIII. Практичність	Коэффициент корреляции	,033	-,069	,201	,074	,330	-,147	,043

		знач. (двухсторонняя)	,881	,754	,359	,737	,125	,505	,846
		N	23	23	23	23	23	23	23
	IX. Оптимізм	Коэффициент корреляции	,018	,014	-,067	-,556**	-,204	-,749**	-,756**
		знач. (двухсторонняя)	,936	,950	,763	,006	,350	,000	,000
		N	23	23	23	23	23	23	23
	X. Самоконтроль	Коэффициент корреляции	-,167	-,290	,065	,373	,121	,114	,668**
		знач. (двухсторонняя)	,446	,180	,769	,080	,582	,604	,001
		N	23	23	23	23	23	23	23
	XI. Незворушність	Коэффициент корреляции	-,124	-,143	-,131	-,206	-,098	-,289	-,541**
		знач. (двухсторонняя)	,573	,515	,552	,345	,658	,181	,008
		N	23	23	23	23	23	23	23

Корреляции									
			III. Емоційна незбудливість	IV. Незалежність	V. Розсудливість	VI. Сумлінність	VII. Сміливість	VIII. Практичність	IX. Оптимізм
Ро Спирмена	Середня успішність	Коэффициент корреляции	-,068	-,073	,093	,348	-,158	,033	,018
		знач. (двухсторонняя)	,757	,741	,674	,104	,473	,881	,936
		N	23	23	23	23	23	23	23
	Швидкість опанування рухів	Коэффициент корреляции	-,076	-,184	,048	,372	-,128	-,069	,014
		знач. (двухсторонняя)	,731	,402	,829	,080	,562	,754	,950
		N	23	23	23	23	23	23	23
	Артістізм виконання	Коэффициент корреляции	-,069	,095	,044	,210	-,126	,201	-,067
		знач. (двухсторонняя)	,754	,666	,842	,337	,568	,359	,763
		N	23	23	23	23	23	23	23
	Шкала самооцінки Розенберга	Коэффициент корреляции	-,122	,152	-,038	-,208	,595**	,074	-,556**
		знач. (двухсторонняя)	,579	,488	,862	,340	,003	,737	,006
		N	23	23	23	23	23	23	23

	Шкала Загальної самоефективності	Коэффициент корреляции	-,082	,157	,368	-,097	,405	,330	-,204
		знач. (двухсторонняя)	,710	,474	,084	,659	,055	,125	,350
		N	23	23	23	23	23	23	23
	I. Екстраверсія	Коэффициент корреляции	-,319	-,079	-,105	-,496*	,618**	-,147	-,749**
		знач. (двухсторонняя)	,138	,719	,635	,016	,002	,505	,000
		N	23	23	23	23	23	23	23
	II. Впевненість у собі	Коэффициент корреляции	-,531**	,072	-,011	-,260	,633**	,043	-,756**
		знач. (двухсторонняя)	,009	,745	,961	,231	,001	,846	,000
		N	23	23	23	23	23	23	23
	III. Емоційна незбудливість	Коэффициент корреляции	1,000	,344	,183	,046	-,438*	,053	,334
		знач. (двухсторонняя)	.	,108	,402	,835	,037	,809	,120
		N	23	23	23	23	23	23	23
	IV. Незалежність	Коэффициент корреляции	,344	1,000	,304	-,101	-,173	-,268	-,107
		знач. (двухсторонняя)	,108	.	,158	,646	,430	,216	,626
		N	23	23	23	23	23	23	23

	V. Розсудливість	Коэффициент корреляции	,183	,304	1,000	-,140	-,306	,002	,079
		знач. (двухсторонняя)	,402	,158	.	,523	,156	,992	,720
		N	23	23	23	23	23	23	23
	VI. Сумлінність	Коэффициент корреляции	,046	-,101	-,140	1,000	-,009	,003	,493*
		знач. (двухсторонняя)	,835	,646	,523	.	,968	,988	,017
		N	23	23	23	23	23	23	23
	VII. Сміливість	Коэффициент корреляции	-,438*	-,173	-,306	-,009	1,000	-,224	-,562**
		знач. (двухсторонняя)	,037	,430	,156	,968	.	,303	,005
		N	23	23	23	23	23	23	23
	VIII. Практичність	Коэффициент корреляции	,053	-,268	,002	,003	-,224	1,000	,203
		знач. (двухсторонняя)	,809	,216	,992	,988	,303	.	,353
		N	23	23	23	23	23	23	23
	IX. Оптимізм	Коэффициент корреляции	,334	-,107	,079	,493*	-,562**	,203	1,000
		знач. (двухсторонняя)	,120	,626	,720	,017	,005	,353	.
		N	23	23	23	23	23	23	23

	X. Самоконтроль	Коэффициент корреляции	-,270	,222	,010	,012	,223	,220	-,369
		знач. (двухсторонняя)	,213	,308	,963	,955	,306	,313	,083
		N	23	23	23	23	23	23	23
	XI. Незворушність	Коэффициент корреляции	,433*	,303	-,066	-,069	-,214	-,160	,481*
		знач. (двухсторонняя)	,039	,160	,766	,756	,326	,465	,020
		N	23	23	23	23	23	23	23

Корреляции

			X. Самоконтроль	XI. Незворушність
Ро Спирмена	Середня успішність	Коэффициент корреляции	-,167	-,124
		знач. (двухсторонняя)	,446	,573
		N	23	23
	Швидкість опанування рухів	Коэффициент корреляции	-,290	-,143
		знач. (двухсторонняя)	,180	,515
		N	23	23
	Артістізм виконання	Коэффициент корреляции	,065	-,131
		знач. (двухсторонняя)	,769	,552
		N	23	23

	Шкала самооцінки Розенберга	Коэффициент корреляции	,373	-,206
		знач. (двухсторонняя)	,080	,345
		N	23	23
	Шкала Загальної самоефективності	Коэффициент корреляции	,121	-,098
		знач. (двухсторонняя)	,582	,658
		N	23	23
	I. Екстраверсія	Коэффициент корреляции	,114	-,289
		знач. (двухсторонняя)	,604	,181
		N	23	23
	II. Впевненість у собі	Коэффициент корреляции	,668**	-,541**
		знач. (двухсторонняя)	,001	,008
		N	23	23
	III. Емоційна незбудливість	Коэффициент корреляции	-,270	,433*
		знач. (двухсторонняя)	,213	,039
		N	23	23
	IV. Незалежність	Коэффициент корреляции	,222	,303
		знач. (двухсторонняя)	,308	,160
		N	23	23
	V. Розсудливість	Коэффициент корреляции	,010	-,066
		знач. (двухсторонняя)	,963	,766
		N	23	23
	VI. Сумлінність	Коэффициент корреляции	,012	-,069

		знач. (двухсторонняя)	,955	,756
		N	23	23
	VII. Сміливість	Коэффициент корреляции	,223	-,214
		знач. (двухсторонняя)	,306	,326
		N	23	23
	VIII. Практичність	Коэффициент корреляции	,220	-,160
		знач. (двухсторонняя)	,313	,465
		N	23	23
	IX. Оптимізм	Коэффициент корреляции	-,369	,481*
		знач. (двухсторонняя)	,083	,020
		N	23	23
	X. Самоконтроль	Коэффициент корреляции	1,000	-,483*
		знач. (двухсторонняя)	.	,020
		N	23	23
	XI. Незворушність	Коэффициент корреляции	-,483*	1,000
		знач. (двухсторонняя)	,020	.
		N	23	23